

A KÖZMŰVELŐDÉS SZEREPE A HAGYOMÁNYOK
MEGŐRZÉSÉBEN, ÁTÖRÖKÍTÉSÉBEN

EFOP-5.2.2-17-2017-00115.

Módszertani összegzés és szakmai ajánlások

Szerkesztette:

Ficsóri Erika

Kiss László (†)

VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház

3530 Miskolc, Lenke u. 14/a.

Miskolc

2020.

ISBN 978-615-00-7317-0

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	5
A projekt bemutatása.....	6
A projektben résztvevő szervezetek bemutatása.....	8
A VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház bemutatása.....	8
Kárpátaljai Nagycsaládosok Egyesülete.....	12
Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet.....	13
Torockói Íjász Szer Egyesület.....	14
Ady Endre Kulturális Egyesület.....	15
Módszertani alapok.....	17
Hagyomány.....	17
Néphagyományok.....	19
Szokás.....	19
Tradíció.....	19
Népművészet.....	20
Folklór.....	21
Kultúra.....	21
Közművelődés fogalmi rendszere.....	25
A hagyomány szerepe a közművelődésben.....	27
Hungarikum.....	28
A hagyományápolás közösségei.....	30
Amatőrség szerepe a közművelődés rendszerében.....	35
Alkalmazott tevékenységek.....	41
Műhelymunkák.....	43

A közművelődési intézményeket érintő szakpolitikai intézkedések	45
Infrastrukturális problémák, megoldások	48
Az élethosszig tartó tanulás szemléletének terjesztése.....	51
Kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete	54
Multikulturalizmus	61
Hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezettípusok között	64
Tanulmányutak	67
Pécs – 2018.....	69
Nyíregyháza – 2018.....	71
Balatonszemes – 2018.....	75
Nógrád megyei kistelepülések (Pásztó és környéke) - 2018.....	77
Szolnok és Kiskunfélegyháza – 2019.....	80
Nyíregyháza és környéke – Kisvárda, Fényeslitke, 2019.....	83
Balatonszemes – 2019.....	85
Hollókő – 2019.....	87
Összegzés, ajánlások.....	90
Irodalomjegyzék	93

Bevezetés

Ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy a mi a közművelődésnek szerepe a hagyományok megőrzésében, átörökítésében, akkor nem kerülhetünk meg egy sor tisztázandó fogalmi kérdést, problémát sem, hogy egy azon fogalomkörben gondolkodjunk a felvetett kérdésről.

Meg kell vizsgálni és pontosítani, hogy mit is értünk hagyományon tágabb értelemben, hogy mi a szerepe a kultúra igen csak tág fogalomrendszerében, hol helyezkedi el a hagyomány a kultúrpolitikában, s ebből következően mely az jog környezet, amely segít a művelődéspolitikai célok megvalósításában,

Arra a kérdésre is egyfajta válaszadás szükséges, hogy a közművelődés rendszeren belül mit értünk a hagyományok megőrzésében betöltött szerepéről és nem különben az a kulturális- hagyományok átörökítéséről. Ezen belül vizsgálni kell, hogy milyen a kulturális hagyományokról beszélünk.

Végezetül foglalkozni kell a magyar kulturális hagyomány legkiterjedtbb szegmensével a népművészeti hagyományok szerepével.

A projekt bemutatása

A projekt célja nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése és ajánlások kidolgozása hazai alkalmazásra. A hazai fejlesztések mellett szükséges nemzetközi szakpolitikai tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése is, a megoldandó társadalmi hiányok és problémák jobb kezelése érdekében.

A projekt átfogó célja: a nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése és ajánlások kidolgozása hazai alkalmazásra a kulturális civil szervezetek és intézmények hálózati együttműködése a multikulturális sokszínűség megővése és ápolása, az együttműködések tartalmának kibővítése, tapasztalatcserék erősítése érdekében

További részcélok a projektben:

- a közművelődés szerepét erősítő jó gyakorlatok megismerése kapcsán rendelkezésre álló speciális tudásanyag bővítése
- az együttműködés erősítése a Duna stratégia országai és a visegrádi országok szakpolitikai szakemberei között
- szakpolitikai tudásanyag és a projektben végrehajtott kutatások eredményei olyan formában válnak elérhetővé, amelyek segítik a jövőbeli szakpolitikai tervezést és végrehajtást, valamint a megfogalmazott szakmai ajánlásoknak köszönhetően segítik a mindennapos szakmai munkát.

A projekt keretében a kulturális civil szervezetek és intézmények hálózati együttműködése, a multikulturális sokszínűség megővése

és ápolása, az együttműködések tartalmának kibővítése, tapasztalatcserék erősítése érdekében az alábbi tevékenységek megvalósítását tervezzük:

- a megjelölt területen fellelhető módszerek, eljárások megismerése nemzetközi együttműködés keretében
- nemzetközi hálózatépítés
- a megismert jó gyakorlatok leírása, a megszerzett tapasztalatok feldolgozása
- kutatás és összehasonlító elemzés a külföldi partnerek bevonásával a közművelődés helyzetének vizsgálatáról
- a projektbe bevont nemzetközi partnerekkel kompetenciafejlesztés, tréning és terepmunka megvalósítása Magyarországon kevésbé fejlett régiókban
- közös szakmai programok szervezése, megtartása
- évente 6 alkalommal műhelymunka, évente 4 alkalommal tanulmányút szervezése és lebonyolítása az együttműködő partnerekkel
- disszemináció a hazai szakemberek körében tréningek, illetve kompetencia fejlesztés keretében
- módszertani szakmai összegzés és szakmai ajánlás megfogalmazása
- adatgyűjtés, dokumentációs rendszer működtetése
- a projekt keretében megvalósult kutatásról összehasonlító kutatási zárójelentés készítése és nyilvánosságra hozatala
- a projekt eredményeinek széles körű megismertetése.

A kötelezően megvalósítandó tevékenységeken túlmenően a projekt keretében az alábbi tevékenységek megvalósítását tervezzük:

- Magyarországi konferencia szervezése
- Honlap fejlesztés

A projektben résztvevő szervezetek bemutatása

A VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház bemutatása

A **VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház** a Vasutas Országos Közművelődési és Szabadidő Egyesület tagjaként jelentős vasútcélú és lakóterületi közművelődési feladatokat vállal és lát el. Célunk, hogy a lakosság széles körének biztosítsuk egyrészt a kulturális programokhoz való hozzáférés lehetőségeit – különösen a közösségi művelődés – másrészt a kulturált társas együttlét lehetőségeit. A belváros egyik lakótelepi részének szomszédságában, családi házas övezetben, közvetlenül a vasút mellett helyezkedik el intézményünk. A művelődési házban színes, tartalmas élet folyik. 21 művészeti csoport és klub, vagy egyéb formáció talált otthonra nálunk, amelyek programjaiban a legkülönbözőbb társadalmi rétegek vállalnak részt. A csoportok foglalkozásai mellett rendezvények sokaságaiból válogathatnak az idelátogatók: táncházak, szakköri foglalkozások, kiállítások, ismeretterjesztő előadások, ünnepi emlékezések, nyári táborok is szerepelnek a ház kínálatában.

Befogadunk bálakat, véréadásokat, vásárokat, termékbemutatókat. Nálunk tartják rendezvényeiket és ünnepeiket a helyi nyugdíjas klubok és vasúti területek is, de számos felnőttképzéshez kapcsolódó tevékenység, tanfolyam is itt zajlik. Programjaink, felhívásaink rendszeresen megjelennek a helyi sajtóban, illetve a helyi televízióban, plakátokon, szórólapokon. Az információkat e-mailen keresztül is eljuttatjuk az érdeklődőkhöz, de sokan megtalálnak minket saját honlapunkon a www.vorosmartytuvhaz.hu, illetve a fiatalok és az idősebbek számára is manapság igen kedvelt Facebook-on, valamint a jegyzítség honlapján és vasúti hírlevelekben is.

Kiemelten ápoljuk és gazdagítjuk a vasutasság - több mint 100 éves - kulturális hagyományait, külön programokkal próbáljuk segíteni a kompetenciafejlesztést, az önkéntességet, az integrációt, a felzárkóztatást és a tehetséggondozást, a sokszínűség és az elfogadás pedig alappilléreink.

Pályázati programunktól azt reméljük, még nagyobb szerepet vállalhatunk az egykor fényesebb napokat megélt acélváros, Miskolc és Borsod-Abaúj-Zemplén megye kulturális és társadalmi életében, segítve a jelenleg inaktív, hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű felnőtt lakosságot, azáltal, hogy a partnerektől átvett jó gyakorlatokat átültetjük mindennapi munkánkba.

Társadalmi beágyazottság, kapcsolatrendszer

Közművelődési megállapodásunk van Parasznya Község Önkormányzatával, mivel térségi programokat is szervezünk. Ilyen például a Tánchos lábak, szorgos kezek, ízes ételek fesztivál, az ifjúsági és a nyugdíjas klubok programjai, illetve környezetvédelmi és szemléletformáló programok is. Feladatunk a város és a szomszédos települések művelődési szokásainak, művészeti értékeinek gondozása, a lakosság művelődési igényeinek megfelelő közművelődési tevékenység kialakítása, fenntartása. Célunk a hátrányos helyzetű és kulturálisan leszakadt rétegek közösségeinek befogadása, segítése. Külső kapcsolataink eredményesek. A város összes kulturális intézményével élő kapcsolatunk van. A városi rendezvények összehangolásában együttműködünk a polgármesteri hivattal. Társadalmi kapcsolataink erősek, több, a hátrányos helyzetű családok problémáival foglalkozó szervezetet és csoportot segítünk programjaink, rendezvényeink által.

Stratégiai célkitűzésünk

Célunk egy olyan közösségi teret működtetni, amely:

- segíti a potenciális használókat abban, hogy eligazodjanak az állampolgári, a demokratikus jogi szabályozásban, biztosítsa számukra a dokumentumokhoz való hozzáférést, lehetőséget kell adni a helyi és országos információkhoz való hozzájutáshoz (a telematikai fejlesztések továbbvitelével),
- biztosítsa számukra a szabadidő hasznos eltöltésének lehetőségét, amely a hasznos időtöltésen túlmutatva hozzájárul kompetenciáik

fejlesztéséhez, a hagyományok ápolásához, az élethosszig tartó tanulás szemléletének terjesztéséhez a formális, non-formális és informális tanulás eszközeivel. Az idősek számára gátat szabni az elmagányosodásnak, segíteni őket az új technikai fejlesztések követésében.

Közművelődési intézményként sokrétű partneri és szállítói kapcsolattal rendelkezünk. Szolgáltatásaink nagy részét saját szervezésű rendezvényeken, képzéseken keresztül nyújtjuk, de befogadjuk partneri kapcsolatainkon keresztül más civil szervezetek programját is. Non-profit szervezetként fontos számunkra, hogy a non-profit jelleg az árképzésünkben is megjelenjen, így a piaci árnál alacsonyabb áron, bizonyos szolgáltatások esetében térítésmentesen tudjuk szolgáltatásainkat nyújtani, ezzel elérve a hátrányosabb társadalmi rétegeket is.

Intézményünk több országos hálózatnak is tagja. Első és legfontosabb ilyen a VOKE – azaz a Vasutas Országos Közművelődési és Szabadidő Egyesület. Itt nem csak „tagi” viszony alakult ki, hanem alapvetően „függőségi” is, hisz jelenlegi szervezeti formánkban VOKE által alapított, jogi szempontból egyesületi formában, önálló adószámmal rendelkező intézményként működünk, önálló jogi személyként.

Szintén meghatározó országos hálózat a Területi Művelődési Intézmények Egyesülete.

Mindkét egyesület országos hálózattal rendelkezik, így intézményünk nemcsak megyei, hanem országos ismertséggel és kapcsolatokkal rendelkezik.

TÁMOP-3.2.-13-12/1-2012-0362 projektünk kapcsán több közoktatási, nevelési intézménnyel is kapcsolatban állunk, velük együttműködési megállapodással rendelkezünk.

Több sikeres kulturális, oktatási és felzárkóztatási célú európai uniós és hazai pályázatban közreműködtünk az elmúlt években. Részt vettünk például az alábbi kulturális, oktatási, köznevelési és társadalmi konstrukciókban:

- TÁMOP-6.1.2-11/1-2012-0844 - Hátrányos helyzetű családok, nagycsaládosok, nyugdíjasok, munkanélküliek és a mélyszegénységben élő ifjúság egészséges életmód programja Rudolftelepen
- TÁMOP-3.2.-13-12/1-2012-0362 - Tanórán kívüli kreatív foglalkozások a VOKE Vörösmarty Művelődési Házzal
- TÁMOP-3.2.3/A-11/1-2012-0126 - Kreatív iparral kapcsolatos alapkompenciák fejlesztése a VOKE-ban

Az említett pályázatok is elsősorban a képességek fejlesztését, az alapkompenciák fejlesztése révén a sikeres munkahelykeresést, a hátrányos helyzetű családok, nagycsaládosok, nyugdíjasok, inaktív lakosok esélyteremtését szolgálták.

Segítettük és segítjük a célcsoport hatékony oktatási és képzési tájékoztatását, intézményi kapcsolatfelvételét, felzárkóztatását, illetve kulturális és szabadidős programok szervezését. Küzdünk a diszkrimináció, a hátrányos megkülönböztetés és a szegregáció ellen. Szervezetünk stratégiai célja: olyan komplex programok megvalósítása a hátrányos helyzetű családok körében, amelyek a fiatalok és az idősebbek lehető legszélesebb körét eléri és hatékony, hosszú távú és megalapozott segítséget tudnak nyújtani.

Kárpátaljai Nagycsaládosok Egyesülete

A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (KMNE) civil szervezet, amely azért jött létre, hogy egyesítse és támogassa Kárpátalja magyar nagycsaládjait.

A KMNE céljai között szerepel:

- Kárpátalja magyar nagycsaládosainak képviselője, támogatása;
- a nagycsaládos életforma népszerűsítése, társadalmilag elismertté tétele;
- minél több helyi nagycsaládos csoport létrehozása, működésük segítése;
- érdekvédelem;
- a nagycsaládos életforma értékékként való felmutatása;
- a keresztény értékek terjedésének és a család, házasság és magzat védelmének elősegítése;
- a kárpátaljai magyar nagycsaládosok gyógykezelési lehetőségeinek támogatása és bővítése, akár külföldön is.

Feladataik:

- a kárpátaljai magyar nagycsaládosok anyagi és szellemi támogatása;
- a nagycsaládosok problémáinak csökkentése;
- családi közösségek létrehozása és segítése;
- a kárpátaljai magyar nagycsaládosok kikapcsolódási lehetőségeinek támogatása és bővítése;
- nagycsaládos napok szervezése;
- elősegíteni a kárpátaljai magyar nagycsaládosok munkavállalási lehetőségeinek bővítését;
- az egészséges életmód széleskörű elterjedésének segítése.

Jelentősebb rendezvényeik:

- Kárpátaljai Magyar Nagycsaládos Nap
- Vándorbölcső átadás
- Családlánc szervezetek találkozója – 3 napos képzési program
- Helyi összekötők találkozója Beregszászban
- Munkaland-járat a KMNE-nél
- Házasság Hete Kárpátalján
- Országközi látogatás Budapesten
- Bababörze és Családi vásár
- Édesanyák Hete Kárpátalján
- Önellátó nagycsalád projekt
- Baba-mama klub a KMNE szervezésében
- Családi és kézműves nap Nagyberegen
- Dédai tóparti pihenés
- Nagycsaládos biciklitúra
- Kézműves és családi napok Aknaszlatinán és Kisdobronyban
- Honismereti kirándulás
- Testvércsalád - találkozó Budapesten
- Házaspárok Hétvégéje

Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet

A Csemadok Művelődési Intézete jogutódjaként jött létre 2012 decemberében, alapítója a Csemadok Országos Elnöksége.

Az Intézet alaptevékenysége:

1. a szlovákiai magyarság kultúrájának széleskörű felkarolása, közvetítése, szakmai segítése

2. nemzeti tudatának megőrzésére irányuló tudományos és egyéb kutatómunka vállalása
3. Közvetlen kapcsolatot tart a hazai és külföldi (Kárpát-medencei) hivatásos és amatőr közművelődési intézményekkel, szervezetekkel, közgyűjteményekkel, tudományos műhelyekkel, valamint azokkal az állami, regionális és önkormányzati intézményekkel, amelyeknek feladatköre kiterjed a nemzetiségi (kisebbségi) jellegű tevékenységre is kihat.
4. A Szövetségben belül segíti a területi választmányok, amatőr együttesek szakmai munkáját
5. Koordinálja a Szövetség országos rendezvényeinek szakmai előkészítését, közművelődési-módszertani kiadványainak megjelentetését
6. Szakmai képzési programokat szervez

Az intézet számára kiemelten fontos a felvidéki magyarsági identitás-tudatának megőrzése, a közösség megtartó erejének növelése, valamint a hagyományok ápolása.

Torockói Íjász Szer Egyesület

Az Torockói Íjász Szer Egyesület tagjai évek óta működnek együtt és szerveznek helyi programokat elsősorban a szórvány magyarság megmaradásáért, különös figyelemmel az ifjúságra non-formális kereteken belül. Ezt a szoros együttműködést 2017-ben egyesületi formába öntötték.

Az egyesület tevékenységének célja a közösségteremtés és közösség-szervezés. Programjaik fókuszában a hagyományőrzés és az íjászat áll.

Alapító okiratban rögzített céljaik között szerepel Torockó örökségeinek és hagyományainak felélesztése, megtartása és ápolása. Különös figyelmet szentelnek nem csak a helyi, de a régióban fellelhető történelmi és kulturális hagyományok emlékeinek, felelevenítik a hely környezetének (Torda-Aranyos vármegye, Aranyos-zsék) és a jelenlegi Fehér és Kolozs megyék hagyományait is. Mindent úgy teszik, hogy kiemelt hangsúlyt fektetnek az ifjúsági korosztály elérésére és bevonására.

Programjaikat tekintve ismereterjesztő előadásokat, hagyomány-őrző foglalkozásokat szerveznek a szabadidő hasznos eltöltése érdekében, ahol az előadások és foglalkozások mellett kiemelt szerepet kapnak a helyi néphagyományok az íjászat.

Ady Endre Kulturális Egyesület

Az ADY ENDRE KULTURÁLIS EGYESÜLET – AEKE. 1994 november 21-én alakult, Kalotaszentkirály-Zentelkén. Jelenleg 78 taggal működik. Tagjai között ugyanúgy megfordulnak tanárok, diákok, mérnökök, mint munkásemberek is.

Az egyesület elsődleges célja a Kalotaszeg néprajzi tájegység kulturális életének ápolása, fenntartása, fejlesztése. Fontosabb célkitűzései között szerepel: kulturális tevékenységek szervezése és támogatása; kulturális valamint népművészeti témájú konferenciák, vetélkedők és előadások szervezése és támogatása; táncoktatás és táncházak szervezése; néptánc-táborok és néptánc-találkozók szervezése; a népi hagyományok, népművészet, népi kultúra életben tartása és népszerűsítése a fiatalok körében; népi kultúra fennmaradásával foglalkozó csoportok támogatása (Felszeg Gyöngye

Néptáncsoport); a faluban működő könyvtárak felszereltségének bővítése; tájház kialakítása Kalotaszentkirály-Zentelkén; alkotótáborok szervezése; különböző tanfolyamok szervezése (számítógép kezelő, idegen nyelv); a lakosság nemzeti identitását megerősítő tevékenységek szervezése (megemlékezés a fontosabb történelmi eseményeinkről); kapcsolatteremtés létesítése különböző egyesületekkel és szervezetekkel határainkon innen és túl; a helyi oktatási intézmények támogatása.

Ennek érdekében minden évben megszervezik az egyre nagyobb érdeklődésre számot tartó Kalotaszegi Táncbort, ahol autentikus adatközlőktől és profi néptáncosoktól lehet megtanulni a kalotaszegi táncokat. természetesen ilyenkor a helyi hagyományok és népszokások megismerése is terítékre kerül.

Nem csak a Táncbort, de a térség és a település turisztikai vonzereje kapcsán három éve létrehozták kis tájházukat, ahol saját helyi gyűjtésből tudják településük múltbéli életét bemutatni.

Külön figyelemmel gyűjtik és gondozzák a kalotaszegi varrottasokat, hímzéseket és igyekeznek ennek hagyományát átadni az utókornak is.

Minden évben októberben rendezik meg a helyi Csipke fesztivált, ahol hagyományos módszerekkel, bemutató jelleggel a nagyközönség előtt készítik el a Kalotaszegre oly jellemző csipkelekvárt.

Minden évben megszervezik az Ady Napokat, hiszen névadójuknak számos kötődése van településükhöz. Ady itt Kalotaszentkirályon kérte meg Csinszka kezét és számos vers is született itt helyben. Ady tiszteletére kialakítottak egy külön Ady szobát, ahol bemutatják életét, helyi kötődését.

Ezekon felül alkotó táborokat szerveznek, aktív szervezői és lebonyolítói a Község-napoknak, minden évben megszervezik a

Szent István találkozót ezzel is ápolva magyarországi kapcsolataikat és más egyéb kulturális rendezvények szervezésében is aktív szerepet vállalnak nem csak a településen, de a térségben is.

Módszertani alapok

Jelen fejezetben a módszertani alapokat képező fogalmi meghatározásokat gyűjtjük össze.

Hagyomány

Hagyomány alatt, az elődjeink örökségéből azokat a cselekvéseket és objektivációkat értjük, amelyeket nemzedékről nemzedékre változatlan, vagy ahhoz közelítő formában cselekszenek és készítenek. Ezek a cselekedetek és formák nem öröklés útján jutnak el egyik nemzedéktől a másikig, hanem az eltanulás (nyelv, megfigyelés, tapasztalat, mozgásformák leutánzása), elsajátítás folyamában válnak a közösségek tagjainak birtokává, szervezik ezek viselkedését, tevékenységét. A hagyományok az adott társadalom értékrendjét, világszemléletét tükrözik.

A hagyomány jelenléte emberi közösségek létének feltétele; az élők világában egyedül emberi közösségek sajátja, Így tehát a hagyomány nem egyéb tehát, mint e szimbolizált jelrendszerek összessége.

A közösségi magatartásformák és objektivációk nem örökletes programja, a kultúra invariáns-rendszere, a kultúra grammatikája.

A hagyomány tehát az olyan cselekvéseket jelenti, amelyek megmaradtak az elődök örökségéből, ezáltal pedig nemzedékről nemzedékre továbbra is élnek, így fontos részévé válnak az adott közösségnek. Az ilyen típusú cselekvéseket egy adott társadalom tagjai a

szociokulturális örökség alapján végeznek, vagy készítenek, ami azt jelenti, hogy az egyén beleszületik egy adott kultúrába, társadalomba, csoportba, aminek hagyományait tovább tudja ápolni, gyakorolni.

A hagyományok támogatják a közösség fennmaradását abban a formában, amiben már az elődök is éltek és ez egy olyan összesség, amihez hozzátartozik az öröklött tudás, tapasztalat.

Halász Péter szerint, ha a hagyomány által megőrzött tudásban, esztétikumban fel tudjuk ismerni az értéket, akkor nagyobb esély lesz rá, hogy ki-ki megkeresse a megőrzés és a megmentés módját, ami lehet egyszerű rögzítés, lehet átörökítés, és lehet éltetés.

A hagyomány tehát olyan érték, ami rendet, célszerűséget és biztonságot adhat az életünknek.

A hagyományok között meg kell említenünk a családi hagyományokat is.

A családi kapcsolatok - leginkább a kamaszkorban - könnyen fellazulhatnak, rekordsebességgel távolodhatunk el egymástól, ha nem figyelünk oda: főleg manapság, amikor a család nagy része net- és telefonfüggő. Beszélgetést kezdeményezni serdülő gyerekünkkel gyakran egyenlő a lehetetlennel (bár a kezdeményezés megvalósul, a válasz már általában elmarad), így más módon kell közelítenünk felé. Nagyszerű módszer erre, ha olyan közös, családi szokásokat vezetünk be, amiket mindenki élvez - és mindig megtartjuk őket pontosan a kijelölt időpontjukban.

Nem csak kamasz gyermekünket hozhatja ez közelebb hozzánk, érdemes már kisebb korban is bevezetni néhány családi hagyományt. Ez válhat a gyermek számára a biztos ponttá, egy kapaszkodóvá, ami nyugalmat és biztonságérzetet kelt benne, s persze mélyíti a kapcsolatot és az összetartozás érzését szüleivel, testvéreivel.

Néphagyományok

A népszokások jelentős része a naptári évhez fűződik. Az évszakok változásához, a napfordulókhöz, a mezőgazdasági munka egyes fázisaihoz kapcsolódik

A gazdasági élet, kedvező alakulását nagymértékben befolyásolta az időjárás, így nem véletlen, hogy az ünnepek, jeles napok szinte kivétel nélkül az *időjárásjóslás* alkalmai is voltak. Az ünnepeknek és az ünnepi szokásoknak a következő főbb csoportjai vannak:

1. naptári ünnepek (karácsony, húsvét, jeles napok, pünkösd)
2. az emberi élet ünnepei (keresztelő, lakodalm, temetés)
3. a gazdasági élet ünnepei (aratás, fonó, szüret)

Szokás

A szokások azok az automatikussá váló cselekvések, apró kis belső programok, melyekről korábban tudatos döntés született és amelyek a tudat kontrollja nélküli cselekvésekké alakultak át.

Tradíció

Az elődök örökségéből azok a cselekvések, dolgok, amelyeket nemzedékről nemzedékre változatlan formában tesznek és készítenek az adott társadalom tagjai szociokulturális öröklés alapján. (wikipédia)

Népművészet

A néprajztudomány felfogásában népművészetnek tekinthető minden olyan műalkotás, amelyeket a hagyományos paraszti társadalom (népi kultúra) illetve Európán kívül a törzsi társadalmak természeti népek hoztak létre.

„A népművészet azokból az alkotásokból áll, amelyeket a nép a maga szükségletére hoz létre saját hagyományai alapján” – lexikon definíciója szerint. Ide tartozó művészeti ágak: népköltészet, népzene, néptánc, népviselet, népi díszítőművészet.

Kutatásával a néprajz tudománya foglalkozik. A vizsgálat tárgya a díszítőelemek, készítési módok összessége is.

Kereskedelmi értelemben népművészetnek szokás nevezni még az iparművészet azon területét, amely a népi művészet stílusjegyeit átvéve hoz létre használati és dísz tárgyakat.

Egy harmadik definíció szerint népművészetnek tekinthető minden alkotás, ahol az alkotás technikáját, formavilágát az alkotók nem iskolai körülmények között sajátították el. E meghatározás alapján létezik városi népművészet is (városi folklór).

A népművészet további ismérvei Andrásfalvy Bertalan szerint:

1. A létrehozás ideje, kora – az írásbeliség, az urbanizáció vagy annak hiánya jellemzi-e jobban az alkotót, annak társadalmi csoportját.
2. Eladásra, vagy saját használatra készült-e az adott tárgy.
3. Dísz tárgyakról, vagy használati tárgyakról van-e szó (hagyományosan nem készültek pusztán dísz tárgy funkciót betöltő tárgyak, a díszítések a használati tárgyakon jelentek meg).

Helytelen az a néprajzi irodalomban megtalálható gyakorlat, amely a hagyomány köznyelvi értelmét megszorítás nélkül elfogadja, az „ősi”-vel, „örökség”-gel, a tudomány szak kutatási tárgyával azonosítja. – *Irod.* Ortutay Gyula: Két előadás (Bp., 1947); Gunda Béla: Műveltségi áramlatok és társadalmi tényezők (Ethn., 1958); Bogatirev, P.–Jakobson, R.: A folklór sajátos alkotásmódja (Hang – Jel – Vers, Bp., 1969); Kontinuität? Geschichtlichkeit und Dauer als volkskundliches Problem (Kiadta: Bausinger, H.–Brückner, W., Berlin, 1969); Ortutay Gyula: Tradicionnoe i novoe v narodnoj kul'ture (Szovjetszkaja Etnografija, 1970); Bromlej, Ju. V.: Etnosz i etnografija (Moszkva, 1973).

Folklór

A folklór a népi kultúra három összetevője (anyagi kultúra, szellemi kultúra, népi társadalom) közül az, amely magába foglalja a társadalmi tudat egészét. Ide tartozik (a ma is használatos, egymással is szoros összefüggésben lévő megnevezésekkel) a népköltészet, népzene, néptánc, népművészet, néphit és népszokások egésze. Különösen a 20. században már nem könnyű megállapítani, mit soroljunk ide az iskolákból is megszerzett népi tudás, népi műveltség elemei közül (pl. a hagyományos gyógyítás, ennek továbbélése, akár az ezzel való visszaélés); vagy, hogy a vallásgyakorlás milyen mozzanatai tartoznak csakugyan a „népi vallásosság” körébe. A táncokkal is átszőtt szokások és rítusok ugyanacsak fontos szerepet játszottak a 20. század folklorizmusában.

Kultúra

Nézzünk meg néhány kultúra fogalmat!

Az első antropológiai kultúrafogalom definícióját *Edward Burnett Tylor* brit antropológus adta: „a kultúra vagy civilizáció, a maga teljes etnográfiai értelmében az az összetett egész, amely magában foglalja a tudást, hiedelmet, művészetet, törvényt, hagyományt és mindazon egyéb képességeket és szokásokat, amelyekre az embernek, mint a társadalom tagjának szüksége van”

Niedermüller kultúra fogalma magában foglalja a szimbólumok, eljárások, értékek olyan halmaza, amely mely generációról generációra öröklődik. A másokkal való érintkezésben, kommunikációkban, visszacsatolásokban bontakoznak ki és maradnak fenn a kulturális jelenségek. A kultúra és a kommunikáció egymástól elválaszthatatlan, a kommunikáció a kultúra hordozója, és tovább örökítője.

A kultúrát a szimbólumok felől írja le *Clifford Geertz* „kultúra a szimbólumokban megtestesülő jelentések történetileg közvetített mintáit jelenti, a szimbolikus formákban kifejezett örökölt koncepciók azon rendszerét, amelynek segítségével az emberek kommunikálnak egymással, állandósítják és fejlesztik az étellel kapcsolatos tudásukat és attitűdjüket.

A kultúra *Józsa Péter* szerint mindazon ismeretek, értékek, reflexek, viselkedési modellek és sémák, szokások és hiedelmek összessége, melyeket az egyén az őt felnevelő közegben, a szocializáció során részint megfigyelhető, részint észrevétlen módon elsajátít. Ebben az értelemben a kultúra nemcsak a felhalmozott ismeretek, értékek összessége, hanem a viselkedési modellek, szokások és hiedelmek rendszere is, melyet az egyénnel, a társadalmat alkotó személyiséggel összefüggésben kell vizsgálnunk.

Alfred Louis Kroeber – Clyde Kluckhohnnal közösen megjelentetett cikkükben, több mint háromszáz addig megjelent kultúra-definíció áttekintése után egy – reményeik szerint – széles körben elfogadható definícióval rukkoltak elő:

„A kultúra olyan viselkedési és viselkedést szabályozó, explicit és implicit mintákból áll, amelyeket az emberek szimbólumok használata útján sajátítanak el és közölnek egymással. A kulturális minták az emberek csoportjainak sajátos teljesítményét, valamint e teljesítmények tárgyokban való megtestesüléseit hozzák létre.

A kultúra lényegi magja tradicionális (történetileg származtatott és szelektált) gondolatokból és különlegesen a hozzájuk rendelt értékekből áll. A kulturális rendszerek felfoghatók úgy is, mint cselekvések termékei, de úgy is, mint a további cselekvések alapjai.”

A kultúra egyes területeit azonban nemcsak a fentiek szerint, hanem történelmi **eredetük alapján** is csoportosíthatjuk. Ennek alapján megkülönböztetünk tradicionális, autonóm és heteronóm kultúrát. Ezek részint ma is a kultúra egyes részeit képezik, részint a történelem során egymást követően alakultak ki. A kultúra fejlődésével eltérő súllyal és jelentőséggel vannak abban jelen.

- **A 18. sz. második felében a kultúra identitásképző ill. társadalmi státuszt legitimáló szerepe megnő**
- **A 18. század végétől a parasztsággént értelmezett nép kultúrája, illetve ennek a nemzetek régmúltjából eredeztetett elemei óriási jelentőségre tesznek szert, és a nemzeti kultúrák egyik alkotóelemévé válnak**
- **Ezzel nagyjából egy időben, a városokban egyre inkább piaci alapon szerveződő kulturális termelést kritizálni kezdik**

- **Kialakult egy új értékdimenzió a kultúra fogalmának értelmezésében**
- **Fontos, hogy a népi kultúra a kultúra tág, kollektív fogalmához, míg a népszerű kultúra szűk, egyéni fogalmához kötődik**

A tradicionális kultúra a kultúra fogalmának legősibb, legrégebbi része. A közösségi alkotáshoz, a hagyományok megőrzéséhez kapcsolódik. A kultúra a kapitalizmus előtti időkben tulajdonképp ebből állt: a közösség által, a közösség számára létrehozott alkotásokból, melyek a közösség hagyományozó ereje által maradtak fenn. Mai kultúránkban már csak egy meglehetősen szűk területet, a folklorisztikus, népi hagyományokat értjük alatta, melyek kétségkívül fontos részét képezik a kultúrának, de nem meghatározóak a modern társadalomban.

Az autonóm kultúra a kapitalizmus, a modernizáció időszakában alakult ki. Ekkor már felértékelődik az egyén szerepe, s a közösségé némiképp háttérbe szorul. A kultúra különböző alkotásai az autonóm egyénhez kapcsolódnak. Leginkább a művészetek területén látszik ez, hiszen a művek nem a közösség által, illetve a közösség számára jönnek létre, hanem az egyén, a művész önkifejezéseként. A mű az alkotóhoz kötődik, az ő opusza, és szerzői jogvédelem alatt áll. Persze ez nemcsak a művészeteknél látható, gondoljunk például a tudósokra, feltalálókra, stb. ahol a személyiséghez kötődnek a kultúra értékei, az ő dicsőségét növelik, vagyonat gazdagítják, akkor is, ha természetesen a közösség használja fel a létrehozott értékeket. Hangsúlyozni kell továbbá, hogy az autonóm kultúra csakis a tradicionális kultúra alapjain jöhet létre, abban gyökerezik, s ahhoz viszonyítva létezik. (Jó példa erre Bartók és Kodály művészete, akik kézzelfoghatóan használták fel a népi kultúra értékeit

autonóm művészetükben, de gondolhatunk a tradicionális népi elemeket felhasználó modern építészetre, iparművészetre, de a korábbi, tradicionális tapasztalatokat felhasználó modern gazdálkodásra is.)

A heteronóm kultúra a legújabb ebben a történelmi megközelítésben. A modernizáció, az urbanizáció során kialakult városi rétegek ugyanis már nem hozzák magukkal a tradicionális kultúrát, legfeljebb csak egyes elemeit, ugyanakkor az autonóm kultúrához csak mint befogadó, vagy felhasználó képesek kapcsolódni. A városi tömegek mindennapi életét, létfenntartását, szórakozását jelentő kultúrát nevezzük heteronóm kultúrának. Ez többféle hatást tartalmaz, és a tömegek sajátja. Jellegzetes megnyilvánulása a szórakoztató ipar.

Az autonóm és a heteronóm kultúrát más megközelítésben szokás az **elit és tömegkultúra** megnevezéssel is illetni.

Közművelődés fogalmi rendszere

E fogalom tartalma továbbá az egyének és közösségek művelődési aktivitását felkeltő, segítő feltétel és tevékenységrendszer, amely lehetőséget nyújt az önművelésre, a civil önszerveződésre, a közösségi művelődésre, az egész életen át tartó és az élet minden dimenziójára kiterjedő művelődésre. A közművelődés így olyan ön- és társadalomfejlesztő tevékenységrendszer, amelyben a művelődés-szervezés, felnőttoktatás, kultúráközvetítés végső célja és tartalma az életminőség javítása és a humán erőforrás fejlesztése. Újabb keletű elterjedése (az 1960-as évektől, de döntően az 1970-es években) a népművelés fogalmának és koncepciójának meghaladásához kötődik. A népművelés ugyanis az iskolán kívüli művelődési tevékenység felvilágosító jellegét, művelő funkcióját hangsúlyozta, ahol döntő szerepe volt az ismeretek átadásának. A közművelődés vi-

szont az állampolgárok és közösségeik művelődésben való aktivitását hangsúlyozza, tehát egyre inkább arról van szó, hogy nemcsak a népművelők művelik a népet, hanem a polgárok művelik önmagukat, a közvetítő rendszer (így többek között a népművelők, művelődésszervezők) segítségével is.

A témakör hatalmas hazai irodalmában a legtöbb szerző kiemelte: lényeges tartalmi jegye aktív és alkotó jellege. Akkor beszélhetünk közművelődésről, ha a múltban és a jelenben létrehozott művelődési értékek a lakosság tömegeinek birtokába kerülnek, az életmód szerves részévé válnak; ha maga az elsajátítási folyamat alapvetően aktív, alkotó és közösségi tartalmú. A mindennapi szóhasználatban persze kialakult a közművelődésnek egy szűkebb értelmezése, amely csak (vagy elsősorban) az úgynevezett közművelődési intézmények tevékenységét foglalja magában. Ugyancsak kialakult egy olyan értelmezés is, amely a különböző tevékenységek ismereteket terjesztő és átadó funkcióját érti a fogalom alatt.

Az 1997. évi CXL kulturális törvény szerint: közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúraelsajátító, műkedvelő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg. A közművelődés fogalma alatt a köz (a nép, a polgárok életkori vagy más, pl. érdek- és érdeklődési csoportjainak) olyan művelődéséről van szó, amely közösségi jelenlétet, aktivitást feltételez és meghatározható szervezetekhez, intézményekhez, fizikai terekhez is köthető.

Célja az iskolarendszeren kívül megvalósuló, általános és szakmai ismeretek átadása, a személyiség és a közösségi cselekvés fejlesztése, a rekreáció elősegítése, az egyéni és közösségi alkotótevékenység támogatása és fejlesztése, személyes bemutatkozási lehetőségek megteremtése. A művelődésszervezés olyan szakma, olyan kulturális foglalkozás, amely a fenti tevékenységek megvalósítását szolgálja. Segíti az értékek megőrzését, közvetítését; a művelődési

szükségletek alapján, az egyének és az egyes társadalmi csoportok érdekei és érdeklődése szerint látva el feladatát. Közművelődési alapellátás Az állam és az önkormányzatok által biztosított személyi, infrastrukturális és pénzügyi feltételrendszer olyan minimuma, amely lehetővé teszi az állampolgárok számára az aktív, közösségi művelődési tevékenység gyakorlását. Az alapellátás része a megfelelő épület vagy helyiségegyüttes, a tevékenységet segítő közművelődési szakember, a szükséges műszakitechnikai eszközök, berendezések, felszerelések, valamint a megfelelő költségvetési fedezet.

A hagyomány szerepe a közművelődésben

Hogy mennyire kiforrotlan a hagyomány közművelődésben betöltött szerepének szakmai-módszertani oldala, mutatja, hogy az Eszmevándorlás tanácskozásainak több helyszínén is jelentkezett a „népviselet” témája. Egyrészt úgy, hogy megoldatlan problémaként merül fel a „hol volt, hol nem volt?” kérdés. Ez nyilvánvalóan a néprajzi ismeretek hiányosságaival függ össze, máskülönben nem hangozna el olyan megállapítás, hogy „nálunk nem volt népviselet”, ami legfőljebb akkor lenne helytálló, ha így szólna: „nálunk még nem kutatták ki”, vagy „én még nem ismerem” a helyi viseletet. Tanulságos azonban, hogy bárhol is került szóba ez a téma, kis beszélgetés után nyilvánvaló lett, hogy népviselet mindenhol volt, legfőljebb egy-két, vagy éppen három emberöltő óta felhagytak vele. Rendszerint az is kiderül, hogy némi – vagy éppen komoly – utánajárással szinte mindenhol rekonstruálható a hagyományos paraszti viselet, ami aztán valamilyen formában fel-

használható a helyi közművelődésben. De az is kiderült a beszélgetések során, hogy sokuknak – a szükséges ismeretek hiányából következően – torz elképzelései vannak „a népviselet”-ről. Legtöbbjük számára ugyanis az ünnepi, színes, sokszor csillogó és szinte mindig „újstílusú”, főként könyvekből, albumokból ismert, színpadra való „népies” ruha jelenti a „viseletet”, s nem ismerve ezek táji-történeti gyökereit, a szegényebb vidékről való, hétköznapi ruházatot nem is tartja „népviseletnek”. Ebből a „népismerteti félműveltségből” erednek aztán az olyan ellentmondások, amikor a színpadon – meg az idegenforgalmi célzatú fotókon – abban az ünneplőben szedik a szőlőt, vagy főzik a lekvárt stb. stb., amiben leginkább templomba, esetleg lakodalomba járt a falusi ember.

Hungarikum

A "hungarikum" a magyarság csúcsteljesítményét jelölő gyűjtőfogalom, amely olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelez, amely a magyarságra jellemző tulajdonság, egyediség, különlegesség és minőség. A Magyar Országgyűlés 2012. július 1-jével léptette hatályba a 2012. évi XXX. törvényt a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról, mely kimondja, hogy a nemzeti tudat erősítése érde-kében a magyarság értékeit össze kell gyűjteni; az értékeket ápolni, védelmezni és támogatni kell, és átfogó értéktárban kell összesíteni őket. Az értékvédelem alapjául szolgáló dokumentációt pedig a szigorú nyilvántartás és kutathatóság szabályai szerint meg kell őrizni. A törvény és a törvény nyomán beindult mozgalom két központi kategóriája/fogalma tehát az érték, valamint az (érték)tár, ami arra enged következtetni, hogy – ha paradigmák szintén nem is, de fogalmi szinten mindenképpen – egy olyan fogalom-

és szemléletváltás előtt állunk, melynek a helyi/népi hagyományokra és a néphagyomány használatára gyakorolt hatásainak mérlegelésére mindenképpen sort kell keríteni.

A nemzeti értékek tárházát gazdagítják a magyarországi együtt élő népek, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségek és az országhatáron túli, valamint szerte a világban élő, magukat magyaroknak valló egyének, közösségek értékei.

A Hungarikumok gyűjteményében kulturális örökség témakörben jelenleg az alábbi tevékenységek, módszerek szerepelnek:

- A táncház módszer, mint a szellemi-kulturális örökség átörökítésének magyar modellje
- Mohácsi busójárás, maszkos télűző szokás modellje
- Solymászat, mint élő emberi örökség
- A matyó népművészet, egy hagyományos közösség hímzőskultúrája
- Budapest, a Dunapartok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út
- Hollókő ófalu és környezete
- Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete
- Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta
- Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője
- Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj
- A Tokaji történelmi borvidék kultúrtája
- Herendi porcelán
- Magyar operett
- Kassai-féle lovasíjász módszer
- Halasi csipke
- Kalocsai népművészet: írás, hímzés, pingálás

- 100 Tagú Cigányzenekar -A zenekar világhírű művészi és hagyományőrző gyakorlata
- Gróf Széchenyi István szellemi hagyatéka
- Klasszikus magyar nóta
- Zsolnay Kulturális Negyed
- Tárogató
- Vizsolyi Biblia
- IX-XI. századi magyar íj
- Magyar cimbalom
- Kodály-módszer
- A magyar tanya
- A magyar huszár
- Magyar Pálos Rend
- Hollóházi porcelán

A felsorolásban található hungarikumok átörökítésében a közművelődési intézményhálózat is aktívan részt vesz: helyet és infrastruktúrát, szakmai háttérrel biztosít a táncmozgalomhoz, kiállítási, fellépési lehetőség biztosításával felkarolja a fiatal tehetségeket, mindezeket úgy, hogy közben közösségeket hoz létre és segíti ezek fennmaradását. *Projektünkhez kötődően ellátogattunk Hollókőre tanulmányút keretében, alkalmunk nyílt találkozni a 100 tagú cigányzenekar cimbalmosával, megismerni a cimbalom működését, a szolnoki MÁV Férfi Zenekar működésébe bepillantva betekintést nyertünk a Kodály-módszerbe.*

A hagyományápolás közösségei

A hazai hagyományápoló mozgalmak új hulláma az 1970-es években, jórészt művelődési házakban, klubokban indult és „táncmozgalom”-ként erősödött meg a magyarországi kulturális életben. Jóllehet a néptánc és a népzene mellett a népköltészet a népszokások és a kézművesség is szerves része a programoknak, amelyek a

szellemi-kulturális örökség komplex alkalmazása, továbbadása révén értékközpontú, közösségteremtő szórakozási, művelődési formát hoztak létre. A közönség aktív, cselekvő részvételét igényli, célja nem produkció létrehozása, hanem a közösségi szórakozás. A „táncház” nyitott, alulról szerveződő, mindenki számára hozzáférhető közművelődési hálózat, amely filozófiáját a szellemi kulturális örökségvédelem gondolatköreből, közös tartalmát a helyi közösségek hagyományos kultúrájából meríti.

A szellemi-kulturális örökség spontán átélésének, használatának új helyszíneit teremtette meg a táncház-mozgalom: a mindennapi élet ruházatában, használati tárgyaiban, szokásaiban, ünnepeiben életmódszerűen van jelen az örökölt szellemi kultúra. Az aktív befogadó közönség részvétele és állandóan újratermelődő érdeklődése a táncház-mozgalom különböző eseményein segíti e hagyományos kultúra fennmaradását, értékeinek megőrzését, terjesztését, minél szélesebb körű megismerését és elsajátítását. A laikus érdeklődők gyakran képzett zenészekké, táncosokká, kézművesekké válnak, így biztosítva generációról generációra új keretek között az örökség továbbadását.

Országos, kiemelkedően nagy jelentőségű esemény minden évben az Új-évköszöntő, mely bemutatja az előző év legszínvonalasabb néptánc-együtteseit, díjazott színpadi alkotásait, legtehetségesebb néptáncosait. A rendezvénysorozatot a Martin György Néptáncszövetség rendezi, a két napos rendezvény részei a Néptáncantológia, Néptáncosok Bálja, kétévente az Ifjúsági Néptánc antológia.

Az eseménysorozathoz szervesen kapcsolódik az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület által minden évben megszervezett Gyermektánc Antológia, ahol a legfiatalabb nemzedék eredményes néptánc műhelyei, legtehetségesebb táncosai láthatók, valamint a legjobban sikerült gyermek néptánc koreográfiák, ahol a főhangsúly a különböző néptánc-dialektusok táncai mellett a helyi táncos, mozgásos népi gyermekjátékokon van.

Az antológiák sorába tartozik még a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség által évente szervezett Hagyományörző Együttesek Antológiája.

A népzeneoktatásban részt vevő intézmények egyik legfontosabb megmutatóközlési fóruma a háromévente megrendezett Gödöllői Országos Népzenei Verseny. Fő célkitűzése a zenei anyanyelv hagyományainak őrzése, értékeinek bemutatása tehetségkutató tanulmányi verseny keretében. Az iskolai és területi válogatókról a döntőbe kerülő versenyzők 4 korcsoport 5 kategóriájában mérettetik meg magukat.

A kétévente zajló Bonyhádi Országos Népzenei Találkozóra a még kevésbé ismert hangszeres együttesek és szólisták jelentkezését várják felnőtt és ifjúsági kategóriákban. A magyarság és a Kárpát-medencei nemzetiségek autentikus zenéjét játszó amatőr népdalénekesek, zenekarok és hangszeres szólisták, valamint népzenei iskolák növendékei tudásukat színpadi versenyműsor és kötelező tánc-házi muzsikálás keretében mutathatják meg.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség azzal a céllal alakult, hogy összefogja, segítse a Kárpát-medencében élő és működő népdalköröket, népzenei csoportokat, énekkarokat, nyugdíjas éneklő csoportokat, a népzenei, néphagyományainkat éltető közösségeket, embereket. Segítse a csoportok közötti kapcsolat kiépítését, megtartását, a tapasztalatok átadását. Ennek szellemében szervezi és rendezi minden évben országos népzenei táborait, továbbképzéseit, szakmai napjait és a Kárpát-medencei jelentőségű „Hagyományos régiók, régiók hagyománya” – Vass Lajos Népzenei Versenyt is, valamint jelentős minősítő rendszert is működtet.

A „Zeneiskolák a népzene tükrében” elnevezésű évenkénti összefoglaló a népzenei intézményes keretek között tanuló diákok, a népdalososok, a népi hangszeres muzsikáló szóló- és csoportos előadók jutnak fellépési és barátságos megmérettetési lehetőséghez. A fellépők teljesítményét szakemberekből álló zsűri értékeli, akikkel az iskolák képviselői, művésztanárai minden alkalommal megvitatják a népzene oktatásának aktuális kérdéseit is. „Tágasságot nekünk is!” címmel zajlik csaknem tíz éve a népzeneiskolák

kétnapos non-stop seregszemléje a Táncháztalálkozón, 2010-ben már 40 iskola közel 900 diákja vett részt rajta.

A Hagyományok Háza és a kecskeméti Erdei Ferenc Kulturális Központ két évente rendezi meg prímásversenyét táncház-zenesz hegedűsök számára. Ezen minden magyar hagyományos népzenei játsszó 18 és 35 év közötti, műkedvelő és hivatásos (zenészként, zene tanárként alkalmazásban álló) népzenei hegedűs részt vehet. Az elmúlt 50 év legkiemelkedőbb népi iparművészeti alkotásait gyűjti és mutatja be a Magyar Népi Iparművészeti Múzeum, valamint Kecskeméten a Magyar Népi Iparművészeti Múzeum kiállító helye.

A népművészet különböző szakági pályázatait (Kis Jankó Bori Hímző Pályázat, Országos Szőttes Pályázat, Fazekas pályázatok, Népi Mesterségek Országos Pályázata, Kapoli Antal Faragó pályázat, Békéscsabai Országos Textiles Pályázat, Országos Ifjúsági Népi Kézműves Pályázat) rendszeresen meghirdetik és megrendezik.

Az előző programokon túl a kézművesség legfontosabb bemutatkozási alkalma öt évenként az Élő Népművészet Pályázat és Kiállítás.

A fiatalok valamennyi népművészeti műfajban minden évben pályázhatnak a Népművészet Ifjú Mestere címre, amely cím odaítéléséről szakmai dolgozat, valamint a meghallgatás, illetve a beküldött alkotások alapján szakmai zsűri dönt.

A népművészet területén végzett, elhivatott és kiemelkedő szakmai tevékenységért, eredményes szakmai, pedagógiai munkásságért alkotók, alkotóközösségek – különösen indokolt esetekben – Életfa díjban, Csokonai Vitéz Mihály Alkotói-díjban, valamint Csokonai Vitéz Mihály Közösségi díjban részesülhetnek.

A magyar népmesekincs számos kapcsolódási pontot mutat a népzene és a néptánc területével, népmesekincsünk széles körben

elismert kulturális érték. Ennek a kulturális értéknek a megőrzésére, közvetítésére indult fejlesztésnek köszönhetően 2018-ban 14 NépmesePont nyitotta meg kapuit az országban. A népmesemondás hagyományos szerepe a közösségeinkben többszintű volt: erősítette a közösségi összetartozást, tanító-szórakoztató céllal élethelyzetek megoldására beszélt el példákat, valamint a kapcsolódó műfajokkal együtt egészen kisgyermek kortól kezdve a nyelv elsajátítását segítette. Így vált lehetővé, hogy a népmesének kialakuljon egy kettős, normatív és szórakoztató szerepe, valamint betölt egyfajta „szelep” szerepet (a mesei fantasztikum képes kiragadni a realitásból, ezáltal fejleszti az asszociatív, a fogalomalkotás és az absztraháló készséget).

A népmese, bár kezdetektől fogva kultúrákon, határokon, nyelveken keresztül vándorolt, beépítette és megőrizte az egyes népek, nyelvek, kultúrák sajátosságait, ebből következően gazdag forrást nyújt a nemzeti-kulturális identitás gyökereinek újrafelfedezéséhez.

A népmese továbbá társadalomismereti jelentőségű forrásszöveg: egyrészt tudósít a kevésbé dokumentált népi életforma értékvilágáról, társadalom felfogásáról és etikai világrendjéről, másrészt a különböző népek együttélését jellemző modellértékű szabályok szöveges rögzítését és értelmezését is tartalmazza – generációról generációra tovább örökíthető formában.

Mivel a rendszerváltoztatást követő két évtizedben a folklór két kiemelt színtere a népdal és a néptánc kiemelt figyelmet kapott, ezért a népmese iránti érdeklődés háttérbe szorult, pedig a műfaj rendkívül alkalmas a szociálisan rászorult gyermekek, köztük a hátrányos helyzetű roma lakosság oktatására, oktatásba való bevonására akár formális, akár informális kereteken belül, valamint az osztálytársadalmi ügynek tekinthető társadalmi integráció előmozdítására is.

Amatőrség szerepe a közművelődés rendszerében

A közművelődés rendszerében kiemelt és megkülönböztetett funkciója van az amatőr művészeti csoportok által létrehozott értékeknek. Ezek az autonóm közösségek a lakosság művészetekre nyitott, fogékony rétegéből kerülnek ki, akik szabadidejük jelentős részét művészeti alkotás létrehozására fordítják. Gyakran előfordul, hogy ezen amatőr kezdeményezéseknek nincs professzionális megfelelője. Ahogy a projekt megvalósítása során több helyen is tapasztaltuk, a művelődési házakban több ilyen művészeti csoport is működik (kórusmozgalom, népművészeti alkotások). Ezek a csoportok a létrehozott művészeti értékekkel részt vesznek a kulturális szolgáltatások rendszerében, helyenként a művészeti érték egyedüli képviselőjeként.

Fontos megemlítenünk, hogy az amatőr nem jelenti azt, hogy képzetlen. Az ő esetükben is van egy tanulási folyamat: autodidakta módon vagy csoportos formában képzett szakmai vezető segítségével különböző csoportokban, képzett szakmai vezető segítségével sajátította el azt a tudásanyagot, ismeretet, amely képessé teszi őt a műalkotás létrehozására.

Az amatőr mozgalom olyan megnevezéseket használ önmaga megkülönböztetésére, mint a nem hivatásos, alternatív, szabad vagy független. Néhány művészeti ágban ez a másság esetenként felfogásbeli, értelmezési különbözőséget is jelent, elég, ha csak az amatőr film vagy amatőr színjátszás sajátos eszközeire, közösségi jellegére gondolunk.

Az amatőr vagy amatőrség fogalma más-más tartalmat és minőséget takar a különböző művészeti ágakban, de egyben megegyezik: olyan személyek, egyének gyakorolják a művészetet, akiknek nem kereső, jövedelemszerző tevékenységük az alkotó művészeti tevékenység.

Egyes művészeti ágakban vagy területeknek nincs professzionális megfelelője. Ezt hatásosan lehet bizonyítani a népművészeti fogantatású népdallal. Nemzeti népdalkincsünket nem az a néhány foglalkozásszerűen gyakorló énekes fogja továbbörökíteni, aki jövedelemszerzés céljából énekel népdalokat, hanem azok, akik a minden napok közösségi élményeként élik meg a dalolást. A projekt során meglátogatott helyszíneken szinte mindenhol működik örömdal-kör, férfi vagy női énekkar, kórus. Ezek közül némelyik méltán világszínvonalú és nagyszerűen reprezentálja a hazai zenei kultúra ezen szegmensét.

Ami ezen közösségek tagjaiban teljes mértékben közös, az a művészeti alkotás létrehozásának vágya, aminek a képessége látenszen minden emberben meghúzódik.

Az 1960-as években indult táncházmozgalom elsősorban közösségi együttlét és szórakozás, magatartásforma, tradicionális és teljes világkép is egyben. A táncházmozgalom ahhoz a tiszta forráshoz nyúlt vissza, amelyben még egy teljes világképbe helyezhető, a helyi társadalom saját törvényei szerint működő közösségi létet tudott felfedezni és követő mintaként beépíteni a hazai kultúrába. A táncházmozgalom sikerének hátterében a felszabadult cselekvés által kiváltott örömméret áll. Az öröm tudatos és tudattalan átélése, illetve az öröm állapotára való tudatos törekvés az emberi lét sajátos mozgatórugója. Az intellektuális örömszerzés az amatőr tevékenységben kettős irányultságú. Egyrészt az alkotás öröme, amelyben az egyén önmagát gazdagítja, másrészt az a közösség, amelyben maga a tevékenység, az alkotás megvalósul; továbbá az a közönség,

amely számára a megmutatkozás, a szembesülés közegét és élményét adja.

Az amatőrség kérdéskörén belül fontos megvizsgálunk a motivációs tényezőket is. Mi motiválhatja azt az időskorú nőt vagy férfit, aki egyszer csak színpadra áll és népdalt énekel a helyi asszonykórssal?

Kapitány Gábor és Kapitány Ágnes amatőr művészetek területén végzett kutatásai alapján az alábbi motivációs tényezők azonosíthatók:

közvetlen motivációk:

- önmegvalósítás – saját képességeinek kibontakoztatása
- örömközo – örömszerzés környezete számára
- szakmai fejlődés – eredményes szereplés, profivá válás
- hírnév, siker – elhivatottság
- szórakozás, időtöltés – súlytalan lét, szórakozás, időtöltés

közvetett motivációk:

- szociális harmónia – az élet, a világ jobbá tétele
- természeti harmónia – ember és természet közötti viszony jobbá tétele
- társadalmi igazságosság – a művészet társadalmi szerepe felerősödik
- emberi kapcsolatok – érzelmek fejlesztése
- szabadság, autonómia – egyéni önkifejezés
- partikuláris igények – rekreáció, pillanatnyi időtöltés
- játék igénye – feszültség és oldás öröme

Az amatőr művészeti tevékenység három elsődleges funkció köré csoportosítható:

- esztétikai, értékalkotó funkció
- közösségi funkció
- önmegvalósító funkció

Az amatőr alkotó az alkotás és befogadás élményét egyszerre éli meg, és hasonló intenzitással. Ez a kettős folyamat igen erőteljesen nemcsak befolyásolja, hanem erősíti is egymást.

A közösségi funkció megjelenik az amatőrök szakmai szerveződéseiben, vagy csak egyszerűen az összetartozásban. Egy nagyobb közösség sajátos eseményeit, jellemzőit, mozgásformáit, a különbözőségekből kialakítható közös nevező mentén szervezhető cselekvéseket mozgalomnak nevezzük (énekkari mozgalom, táncházmozgalom, stb.). Ehhez a nagyobb szakmai közösséghez való tartozás is koherens kötődésként vezető számba, jöllehet a mozgalom belső szakmai, életkorbeli, települési, illetve határainkon belüli és kívüli tagozódása, rétegződése számos valós vagy vélt érdekellentétet, különbözőséget hordoz. Abban az esetben, ha a szakmai azonosulás és tudat erős, a szakmai közösségi formák fontossága és jelentősége felerősödik, és a tevékenységet folytatók erős szakmai szervezeteket hoznak létre. Ezek általában a szakmai egyesületek, szövetségek, amelyek elsősorban országos, kisebb mértékben regionális szerveződések. A helyi egyesületek esetében a területi, települési együvé tartozás a jellemzően meghatározó a szakmai koherencia mellett.

Az amatőrség közösségi funkciói (teljes totalitásában) hatékonyabban erősödnek fel a kisebb településeken működő, elsősorban a népi hagyományok ápolásában, őrzésében tevékenykedő csoportok esetében. Ami természetesen nem véletlen, mivel a népművé-

szet még napjainkban is a közösségi létből eredeztethető, a mindennapi tevékenységhez, az élet különböző sorsfordító eseményeihez szervesen kapcsolódó tevékenységi forma, és teljes mértékben még nem különült el az alkotás létrehozásának sem a folyamata, sem pedig az alkotó személyisége a közösségtől, amelyben él.

Természetesen a folklór szempontból frekventált körzetek őrzik még leginkább ezeket a hagyományokat. (Ilyen például a Tolna megyei Bogyzsló, a Pest megyei Bag, a Somogy megyei Buzsák, a Nógrád megyei Hollókő, stb.)

Az amatőr művészeti tevékenység közösségi funkciója a kiscsoport működésében a legjobb, mivel ebben a nagyságrendű közegben tudja magát az ember a legnagyobb biztonsággal elhelyezni, itt képes szembesülni önmaga képességeivel, itt nyílik lehetőség a társas kapcsolatok szinte teljes körűnek nevezhető megélésére. A közösséggé válás folyamatában az egyén a csoport feladatával, értékrendjével, szokásaival azonosul, és egy olyan együttműködő légkör jön létre, ahol a csoport és az egyén céljai azonosná válnak. Az amatőr művészeti közösségek „egygenerációs” jellegű csoportkezdeményezések.

Az önmagát megvalósítani képes embernek nem csupán az elmélyülés lehetőségét adja meg a művészet, hanem a kérdések megfogalmazásához és a lehetséges válaszok megtalálásához is segítséget nyújt, mivel a műalkotás mindig egészben adja a világot.

Az alkotó ember, az amatőr művész képes – legalábbis megvan a képessége – a teljes világ megragadására, amelyben el tudja helyezni önmagát.

Az amatőr művészeti tevékenységet gyakorlók – helyzetükből fakadóan, és nem elhivatottságuk függvényeként – az önmegvalósítás tekintetében korlátozottak. Korlátozottak, mert egzisztenciális, időbeli, anyagi és egyéb lehetőségeik sokkal szűkebbek, mint a professzionista művészeké. Ez természetesen nem jelent akadályt,

hogy egyéniségük, személyiségük kibontására, felépítésére önmaguk megvalósítása érdekében ne tegyenek meg mindent. Sőt! Az önmegvalósítás és önkifejezés vágya olyan alpfunkciónak tekinthető, amely elsődlegessé válhat. Ezért nem véletlen, hogy éppen a serdülőkorban, a felnőtté válás küszöbén találkoznak a legtöbben először a különböző amatőr művészeti tevékenységekkel, hiszen ez az az életkor, amikor az én szerepe, az önmegvalósítás fontossá válik.

Az amatőr művészeti tevékenységek másodlagos funkcióinak is számos variánsa létezik, ezek közül a legfontosabbak:

- társadalmi mobilitást segítő funkció – művészi előképzés, tanulás, felkészítés
- szocializációs funkció – közösségi lét tanulása, felkészítés az életre
- rejtett pszichológiai funkció – lelki higiénia, beilleszkedési zavarok oldása
- társadalmi aktivitást serkentő funkció - közéletiség, szerepvállalás
- rekreációs funkció – szórakozás, önmaga újratermelése, szabadidő
- terápiás funkció – testi és lelki betegségek gyógyítása

Azoknál a csoportoknál, amelyeknél például az esztétikai érték létrehozásának a képessége nincs meg, felértékelődik a közösségi funkció.

Fontos megemlítenünk módszertani kötetünkben az amatőrség és az életkor kapcsolatát is. Az amatőrség ugyanis ma is korspecifikus és ifjúságinak tekinthető. A középiskolákban az amatőr művészeti tevékenységek valamennyi szakága megtalálható. Az itt működő csoportok korosztályra jellemző művészeti tevékenységet folytatnak (pl. diákszínjátszás) folytatnak. Az általános iskolai korosztály amatőr művészeti megnyilvánulásai elsősorban az iskolai oktató-nevelő munkához kapcsolódnak, vagy éppen abból táplálkoznak.

Az amatőr művészeti csoportokban való részvételt legkevésbé a felnőtt korosztály vállalja. Később, időskorban, jellemzően a nyugdíjazás környékén ismét aktívabbá válnak a felnőttek az amatőr művészeti mozgalmakban való részvételt illetően. Ebben az életszakaszban felerősödik a fölöslegesség érzete, az élet értelmetlenségének a képzete depressziós állapotot is előidézhet, amit a közösséghez való tartozás, az amatőr művészetekben való megnyilvánulás enyhíteni tud, olykor pedig jelentősen javítja is az életminőséget.

Alkalmazott tevékenységek

A kulturális, művészeti intézmények, vállalkozások fontos szerepet töltenek be minden társadalom és gazdaság életében, és sokféle konkrét formában, szerepkörrel jelennek meg mindennapi életünkben. Sokféleségük ellenére számos olyan közös jellemzőjük van, amely alapján megkülönböztethetjük ezeket az intézményeket a gazdaság más termelő, illetve szolgáltatást nyújtó szektoraitól. Ami mindegyikben közös, az az alapvető feladatuk, amelyet a következőképpen határozhatunk meg:

- a társadalom kulturális igényeinek kielégítéséhez szükséges termékek előállítása, szolgáltatások, kulturális élmények nyújtása
- a társadalom kulturális értékeinek megőrzése.

A kulturális intézmények feladtuk ellátásához ráfordításokat, erőforrásokat igényelnek, amelyek a következők:

- tőke
- emberi munka
- természeti tényezők
- vállalkozói ismeretek

- információk

A felhasznált erőforrások közül az emberi tényezőnek kulcsszerepe van a kulturális intézmények tevékenységében. A kulturális területeken felhasznált emberi munka jelentős hányada nagyon specializált erőforrás, a gazdaság egyéb területén megszokottól lényegesen kisebb mértékben helyettesíthető más termelési tényezővel. Ugyanakkor ennek nagy előnye, hogy a humán erőforrás képezhető, tudása bővíthető, kompetenciái fejleszthetők.

Az elmúlt évtizedekben a közművelődés jelentős átalakuláson ment keresztül, kezdve az 1940-es években tapasztalható tervutasításos népműveléstől az 1980-as években megjelent civil szerveződésekig (Agóra projektek, IKSZT-k létrehozása).

A szakterületen fellelhető módszerek, eljárások megismerése végett, projektünk nemzetközi együttműködése keretében **a 2 éves projektidőszak évi 6 alkalommal műhelymunkát és évi 4 tanulmányutat terveztünk Magyarországon**, a szlovákiai, az ukránjai, és a romániai partnerek részvételével. A műhelymunkák során konkrét tapasztalatcserét folytatunk az egyes régiókban tapasztalható aktuális társadalmi problémákról, azok közművelődési érintettségéről és megoldási lehetőségeiről. A tanulmányozni kívánt szakterületek, szolgáltatások (módszer, eljárás) nemzetközi együttműködés keretében történő megismerése ezeken a személyes találkozásokon történik meg.

A projektidőszak alatt feladatunknak tekintettük, hogy programjainkkal kezeljük azokat a problémákat, amelyekkel a közművelődési intézményrendszer néz szembe. A projekt résztvevőit a partnerintézmények, valamint más szervezetek szakemberei jelentik.

Konferenciákat 8 alkalommal szerveztünk hazai szakemberek részvételével, továbbá egy projekt záró-konferenciát.

A szakmai megvalósítók és szolgáltatások nyújtásában résztvevők bevonásával évente 6 alkalommal, a kétéves megvalósítási időszak alatt összesen 12 alkalommal terveztünk műhelymunkát, Magyarországon. Ennek célja, hogy a közművelődési szakembereket, felnőttoktatókat, terapeutákat, drámapedagógusokat, szociális munkásokat érzékenyítő foglalkozások keretében innovatív módszerekkel ismertesse meg, amiket később, saját közegükben, saját célcsoportjaikkal, az egyes tanulási formákhoz kapcsolódóan, a csoportokban inaktívabb, avagy speciális nevelési/foglalkoztatási igényű felnőttek családi felzárkóztatására akár nagyobb körben, akár egyéni tanácsadás, segítségnyújtás keretében alkalmazni tudnak. Az új szemléletű vagy módszertanú segítségnyújtás mellett, hogy releváns szerepet játszik a résztvevők fejlődésében, meghatározó jelentőséggel bír a hosszabb távon és globálisan is.

Műhelymunkák

Definíció

A workshop az adott témára létrehozott munkacsoportban zajlik és tevékenysége egy adott kérdés vagy probléma intenzív elemzésére és megoldási javaslatok kidolgozására irányul, többnyire kreatív technikák segítségével.

MŰHELYMUNKA: A közművelődés és a klubmozgalom által szervezett összejövetel, amely lehetőséget nyújt az azonos érdeklődésű résztvevőknek arra, hogy az adott szakma szakértőitől kapjanak tájékoztatást, esetleg irányítást saját munkájukhoz. (Forrás: Felnőttoktatási Kislexikon)

WORKSHOP: Csoportos tanulási/foglalkozási forma, amelynek alapja a szakértő vezetőtől kapott tájékoztatás alapján, önálló illetve kollektív problémamegoldással végzett feladat-végrehajtás. (Forrás: Felnőttoktatási és -képzési Lexikon)

A tevékenység célja

A műhelymunkák során az alábbi témák feldolgozását tervezzük:

- közművelődési szervezeteket érintő szakpolitikai intézkedések az egyes országokban
- infrastrukturális problémák, megoldások
- az élethosszig tartó tanulás szemléletének terjesztése
- kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete
- multikulturalizmus
- hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezettípusok között.

A műhelymunkák során egy-egy téma feldolgozására 2-2 találkozási alkalmat szánunk. A találkozások alkalmával felszínre került jó gyakorlatokat azonosítottuk, beépítettük szakmai-módszertani ajánlásainkba. A műhelymunkák során a külföldi együttműködő partnerek szakemberei, szakértői a témának megfelelően vállalják a műhelyfoglalkozások vezetését, azon való részvételt.

Feltételrendszer

- személyi feltételek: a projektbe bevont szakemberek, illetve szakértő alkalmazása
- tárgyi feltételek: terem padokkal, asztalokkal, notebook, projektor, tábla, flipchart papír, tollak, post-itek, stb.
- anyagi feltételek: nyomtatás, terem biztosítása, catering, utazási költség megtérítése

A műhelymunkák során szakmai kitekintést is tettünk a bevont partnerszervezetek országaiban fennálló helyzet megismerésére is.

A közművelődési intézményeket érintő szakpolitikai intézkedések

A közművelődési intézményeket érintő szakpolitikai intézkedések témakörben első alkalommal a folklór adott országokra jellemző helyzetét, az alkalmazás gyakorlásának módját vizsgáltuk. A következő megállapításokra jutottunk:

A műhelymunkán valamennyi nemzetközi partnerünk képviselte magát, így az adott országok demográfiai helyzetét, valamint területi adottságokat és a helyi hagyományörző csoportok működési sajátosságait is át tudtuk beszélni.

Szakértőnk javaslatára megvizsgáltuk a résztvevő országok demográfiai mutatóit (lakosság szám, kisebbségek, városban/falun élő lakosság aránya).

Nemzetközi partnereink mindegyike határontúli, magyar lakta területeken működik, így ők mindenhol a kisebbségben élők nehézségeivel küzdenek. Elmondták, hogy helyi támogatásra nem nagyon számíthatnak, a Magyar Kormány segítségével a különböző pályázatok kapcsán nem csak nekik, hanem a célcsoportjukat alkotó határontúli magyaroknak is nagy segítség kulturális hagyományaik megőrzésében. Mivel a „befogadó” ország célja a kisebbségek asszimilálása, ezért jelentősebb támogatásra csak az anyaországtól számíthatnak.

Áttekintettük a kultúra és folklór fogalmát, kapcsolatát. Partnereink esetében azt állapíthatjuk meg, hogy nagyon erősen ápolják a magyar kultúrát, számukra ez a kapocs az anyaországhoz.

A hagyományörző csoportok működési feltételeit a helyi közösségi házak biztosítják (Erdélyben elsősorban a Magyar Házak, Szlovákiában a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet színterei, Kárpátal-

ján pedig különböző közösségi szinterek állnak rendelkezésre. Erdélyi parttereinink elmondták, hogy a Magyar Házak kialakításában fontos szerepe volt az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek.

A témában második alkalommal szervezett műhelymunkánk indító kérdése az volt, hogy: Miért fontos az intézményhálózat?

A résztvevők egybehangzó véleménye alapján a közművelődési intézmények és az általuk létrehozott hálózat elérhetősége nagyban befolyásolja az állampolgárok szabadidő eltöltési lehetőségeit, kulturálódási szokásaikat.

Az egyes intézmények között jelentős különbségek vannak mind működési területben, mind tevékenységi körükben és felépítésükben is. Az állami, önkormányzati fenntartású intézmények meghatározott költségvetés mentén működnek, jellemzően nem ismerik a forráshiányos állapotot. Míg a civil szervezetek folyamatosan forráshiánnyal küzdenek, ezáltal takarékos és hatékony gazdálkodásra vannak kényszerítve.

Itthon minden évben kötelező adatot szolgáltatni a látogatók számáról, valamint a részükre szervezett programokról. 2014-ben hazánkban több mint 60 millió látogató fordult meg a művelődési házakban a statisztikai adatszolgáltatások szerint – mondta el Varga Róbert szakmai munkatársunk. Ezzel a művelődési házak a leglátogatottabb közösségi terek, megelőzve a múzeumokat és könyvtárakat.

Az intézményhálózat más-más néven, de mindenhol működik.

Kárpátaljai partnerünk Ukrajnából hozott példa során kiemelte, hogy Kárpátalján a szovjet érából visszamaradt óriási művelődési házak működtetése az önkormányzatok számára túl nagy feladat,

így csak a legszükségesebb kiadásokra jut forrás, a felújítás pedig a legkevésbé tartozik ide, így az épületek folyamatosan pusztulnak.

Szlovákiai partnerünk elmondta, hogy náluk élénk kulturális élet folyik, a közösségek nagyon összetartóak és nagyon jó kapcsolatot építettek ki a helyi közművelődési intézményekkel. Közös programokat szerveznek, de van olyan intézmény is, amely közösségi kezdeményezésre tudott megújulni.

A romániai helyzetet szakértőnk vázolta fel a résztvevőknek: a művelődési házak régen a legkisebb településen is jelen voltak, de a rendszerváltást követően innen eltűntek és csak a nagyobb városokban maradtak meg. Az intézmények jellemzően minisztériumi vagy önkormányzati fenntartásúak.

Meg kell még említenünk az előző műhelymunkán is már bemutatott Magyar Házakat, mint Romániában a magyar kisebbség számára rendelkezésre álló intézményhálózatot.

A témában tartott műhelymunkák összegzéseképp megállapítható, hogy a kisebb településeken a közművelődési színterek, művelődési házak nagyon rossz állapotban vannak, nincs megfelelő számú szakember. Ugyanakkor a folklór, a népi hagyományok a kisebb méretű településeken sokkal inkább váltak a társadalom mindennapjainak részévé, mint a nagyobb városokban. Ahhoz, hogy ezt az élő kultúrát művelni tudják, szükség lenne megfelelő infrastrukturális háttérre, mely elősegítené a generációk közötti tudásátadást is. Az állami/önkormányzati fenntartású intézmények munkáját egyre több helyen segítik kulturális civil szervezetek is.

Szakpolitikai javaslatunk, hogy a kulturális civil szervezetek kapjanak nagyobb anyagi támogatást annak érdekében, hogy a lakosság minél szélesebb körét tudják bevonni, a nonformális és informális képzési lehetőségük tárházát felhasználva pedig segítsék a hagyományok megőrzését, azok átörökítését.

Infrastrukturális problémák, megoldások

A közművelődési intézményhálózatban fennálló infrastrukturális problémák azonosítására és azok megoldására szintén két találkozási alkalmat szántunk.

A műhelymunkák résztvevői egyetértettek abban, hogy mind hazánkban, mind a határon túli partnereinknél komoly problémát jelent, hogy az ingatlanok felújítására és az elavult eszközök lecserélésére önerőből nem képesek a szervezetek, hisz a működési költségek fedezéséhez is nehezen tudják előteremteni a szükséges forrásokat, azokat is főleg támogatásokból. Szakértőnk felhívta a figyelmünket, hogy a közművelődés a gazdaságnak azon szektora, mely jellemzően ingyenes vagy nagyon kedvezményes áron nyújt szolgáltatásokat a lakosság számára, így bevételtermelő képessége sok esetben nincs.

A halmozott és a hátrányosan halmozott célcsoportokra is kivetítettük az infrastrukturális problémákat: megvizsgáltuk, hogy a közművelődési és közgyűteményi intézmények infrastrukturális ellátottsága milyen nehézségeket gördít az egyébként is hátrányos helyzetű célcsoportok művelődési és oktatási területen elérhető szolgáltatásaira nézve.

Külön kitérünk a fizikailag akadályt jelentő ingatlan-és település problémákra (nehezen, vagy tömegközlekedéssel semmilyen módon nem megközelíthető közművelődési terek) és a virtuális közgyűteményi hozzáférés lehetősége vagy ellehetetlenülése (az internetes hálózattal nem rendelkező mély szegénységben élő családok online hozzáférhetőségének korlátozottsága a közgyűteményi rendszerekhez)

A műhelymunka során sorra vettük és megvizsgáltuk az általunk már ismert művelődési házak adottságait, kisebb fajta SWOT analízist alkalmazva meghatároztuk az adott épület erősségeit, gyengeségeit, az azokból fakadó lehetőségeket. Közösen arra jutottunk, hogy azok a közművelődési intézmények, amelyek rendelkeznek nagyobb befogadóképességű színház teremmel, azok a terem adottságait kihasználva tudnak színházi előadásokat, filmvetítéseket, stand up comedy esteket szervezni, melyen esetleg a költségek levonása után marad némi nyereség, amit az infrastruktúrára tudnak fordítani. A kisebb épülettel rendelkező művelődési házak azonban ezt sem tudják gazdaságosan megvalósítani.

Nemcsak a hazai, régiós, hanem a határon túli magyar lakta települések esetében is szó esett az ottani tapasztalatokról

Összegezve nagyon fontos lenne a felújításból kimaradt közművelődési intézmények megújítása, komfortosabbá tétele, hisz a látogatók is szívesebben mennek el egy korszerű körülmények között megvalósuló rendezvényre, mint egy lepusztult, télen hideg – nyáron meleg művelődési házba. Fontos azonban, hogy a megújítást követően is otthonos és barátságos légkört sugározzon az intézmény. A művelődési intézményhálózat revitalizációja hosszú távon hozzájárul a kulturális identitás erősítéséhez, a célcsoport életminőségének javításához, pozitív életszemlélet formálásához.

A problémakört illetően megvizsgáltuk a hálózati szintű infrastruktúrában fennálló problémákat is, ugyanis egy település kulturális élete jelentősen befolyásolja, lakóinak életminőségét, identitástudatát és kötődését. A műhelymunka során megállapítást nyert, hogy minél nagyobb egy település, annál többféle kulturális intézménnyel rendelkezik. A kulturális intézmények rendszerint a

települések központjában helyezkednek el, vagy könnyen megközelíthető helyen. A kisebb településeken élő lakosságról elmondható, hogy a magas kultúrát képviselő színház, opera iránt kevésbé fogékony. Moziba hajlandók akár 50km-t is utazni a fiatalok, míg a helyi művelődési házakat inkább az idősebb réteg látogatja.

A kulturális hálózatot illetően az alábbi intézménytípusokat azonosítottuk:

- múzeumok, kiállítótermek: A múzeum a múlt emlékeit gyűjtő, feldolgozó, rendszerező és bemutató intézmény. Jelentése napjainkban már többlettartalommal bír, mivel a kiállítás/tárlat funkción túl számos esetben kulturális programok szervezésével is összekapcsolódik.
- színházak: a kultúra tárgykörében kimagasló szerepet betöltő színház az előadóművészet azon ága, melynek során közönség előtt, színjáték útján színészek egy történetet mutatnak be.
- könyvtárak: a dokumentumok tárolására alkalmas hely, épület, illetve ezen adatok rendszerezésére, feltárására, gondozására hivatott intézmények. Szinte minden településen elérhető (iskolakönyvtár, mozgókönyvtár, klubkönyvtár, stb.)
- mozik: filmek nagyobb közönség előtti vetítésére alkalmas helyszínek
- művelődési házak, kulturális központok: a település kulturális és közösségi életének fontos helyszínei, amelyek helyet adnak iskolai, önkormányzati és civil rendezvényeknek, kiállításoknak, állami és társadalmi ünnepeknek egyaránt. A kulturális központok komplexebb funkciókkal rendelkeznek és nagyobb befogadóképességgel, mint a művelődési házak.

Összességében megállapítható, hogy a meglévő intézmények jobb hasznosítására van szükség, valamint a kulturális célú intézmények számának bővítésére.

Szintén növelni kell a kultúra fogyasztóinak számát, nem elégséges a színvonalat magasan tartani, valamilyen formában el kell azt juttatni a lakosokhoz is. Erre lehet jó megoldás, a kisebb színházi előadások tájoltatása, melyek befogadására a helyi művelődési házak is alkalmasak lehetnek.

A műhelymunkák összegzései alapján javasoljuk, hogy induljon átfogó felmérés a művelődési házak állapotáról és ezt követően készüljön intézkedési terv a felújításokból eddig kimaradt épületek energetikai és akadálymentesítési felújítására, eszközparkjuk modernizálására. Induljanak olyan kezdeményezések, melyek a lakosság nagyobb mértékű bevonását teszik lehetővé a kulturális programokba.

Az élethosszig tartó tanulás szemléletének terjesztése

Vezető szakértőnk előadásában rávilágított arra, hogy egy alacsonyabb iskolai végzettségű munkavállaló kompetenciái is alacsonyabb szintűek szociokulturális hátrányokkal rendelkeznek egy tanultabb társával szemben, így a közművelődési intézmények, kulturális szervezetek nagy szereppel bírnak abban, hogy ezeket az embereket elérjék és különböző non-formális vagy informális képzés során kompetencia fejlesztésbe vonják be.

A műhelymunkán kiemelésre került, hogy a művelődési házban megforduló hátrányos helyzetű, főképp roma fiatalok esetében rendkívül fontos a szemléletformálás is, mert a generációk közötti

hagyományok átadása során a fiatalokra a „rossz szokások” is hagyományozódnak, az évszázados, foglalkozási hagyományokhoz kapcsolódó tudás pedig elvész.

Szlovákiai partnerünk véleménye szerint nem csak a bizonyítványok és diplomák száma számít, hanem az is, hogy ki hány nyelvet beszél. A régi mondás szerint: ahány nyelvet beszél valaki, annyi embert ér. A kisebbségi területeken élők viszonylag „kedvezőbb helyzetben” vannak a nyelvek elsajátítását illetően, hisz egyrészt beszélik anyanyelvüket, másrészt rá vannak kényszerítve, hogy a helyi nyelvet is elsajátítsák, harmadrészt pedig az iskolapadban kötelező további idegennyelv tanulása is. A nyelvi kompetenciák fejlesztése a multikulturalizmus és a globalizáció világában elengedhetetlenül fontos. Ebben szintén nagy szerepe van a különböző közösségi szinteknek, hisz nyelvi társalgókörök működtetésével lehetőséget biztosítanak a nyelvi gyakorlásra.

A műhelymunkára szánt második alkalommal, vezető szakértőnk bevezető előadásában kifejtette, hogy ez az oktatáspolitikai koncepció összefügg a felnőttkori tanulással, amit az is mutat, hogy a koncepció a felnőttoktatásban kedvező fogadtatásra talált, míg más oktatási szektorok kevésbé voltak rá fogékonyak.

Mint ahogy az már az előző műhelymunkán is felvetődött, a különböző közösségi szintek nagyon jó lehetőségeket tudnak nyújtani a lakosságnak a nonformális keretek közötti kompetencia fejlesztéshez, de most azt is megvizsgáljuk, milyen keretek tud biztosítani informális vagy formális oktatáshoz.

Szakmai munkatársunk kifejtette, hogy a közösségi szintek infrastruktúrája adott, az oktatáshoz szükséges termek rendelkezésre állnak. A humánerőforrás a szervezési munkákhoz rendelkezésre

áll. A jogszabályi kereteknek való megfelelés érdekében szükség lehet azonban az intézményi dokumentációk, regisztrációk, akkreditációk módosítására, elvégzésére.

Miután tudjuk biztosítani a felnőttképzéshez szükséges infrastruktúrát, azt vizsgáltuk meg, hogy milyen motivációs tényezők játszanak szerepet abban, hogy valaki ismét az iskolapadot koptassa. Egyetértés született abban, hogy a legfontosabb a tanulni akaró felnőtt belső motivációja. A belső motiváció mellett olyan célok játszanak szerepet a továbbtanulásban, továbbképzésben, mely elsősorban a globalizációnak, valamint a folyamatos technikai fejlődésnek köszönhető, hisz a műszaki-gazdasági fejlődés olyan mértékű, hogy csak folyamatos tanulóssal követhető, ez szükséges ahhoz, hogy a végzett munka továbbra is magas színvonalú legyen.

Fontosnak tartottuk a műhelymunkán a második esély fogalmkörét megvizsgálni. A műhelymunkához gyűjtött szakmai háttéranyagok alapján az derült ki számunkra, hogy a mai iskolarendszer nem képes a társadalmi esélyegyenlőség megteremtésére, helyette inkább az egyenlőtlenségeket teremti újra és konzerválja. Eszerint egy hátrányos helyzetű tanulónak kevés esélye van arra, hogy jó középiskolát válasszon továbbtanulási célul, nagyobb eséllyel folytatja tanulmányait szakmunkás képzőben, ahol a választott szakma alapjait tudja megtanulni, hiányos alapismeretei mellett. Munkatársaink olyan pozitív példákat is tudtak felhozni ismeretségi körükből, hogy valaki nem túl jó általános iskolai eredményei után szakmunkásképzőben folytatta tanulmányait, majd néhány év múlva esti tagozaton leérettségizett. Időközben olyannyira megkomolyodott, és felbátorodott a tanulmányi sikerein, hogy a jogi egyetemet is elvégezte. Ezzel teljesen más távlatok nyíltak meg előtte.

Összegezve a műhelymunkákon elhangzottakat, megállapítható, hogy a művelődési házak, kulturális egyesületek kiterjedt eszköz-

rendszerrel rendelkeznek a felnőtt lakosság non-formális vagy informális formában történő képzéséhez, azonban biztosítani kell számukra az ehhez szükséges forrást is.

Javasoljuk, hogy kerüljön olyan komplex program kidolgozásra, amely lehetővé teszi a kistelepüléseken élők szociális és vállalkozási kompetenciáinak fejlesztését, melyben a helyi művelődési házak is szerepet tudnak vállalni.

Kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete

A témához kapcsolódó műhelymunkák legfontosabb fókusza a halmozott és a hátrányosan halmozott családok életében jelenlévő tradicionális elemek felkutatása, valamint az elszigeteltség feloldásában szerepet játszó hagyományápolás, mint közösségi kulturális színtér volt.

A műhelymunka módszertana: előadáson alapuló, mely segíti a közös gondolkodás kialakulását a műhelymunka foglalkozásain.

A valahová tartozás tudatát, a közösségi eszmék és értékek megbecsülését a hagyományok közvetítik. A hagyomány közösségteremtő és megőrző erő, amely bizonyos állandóságot és folytonosságot teremt a társadalom mindennapi életében.

A VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház közművelődési intézményként kiemelten fontosnak tartja a hagyományok megőrzését és átörökítését, így a néptáncsoportok működtetése mellett kiemelt figyelmet fordítanak egy-egy tájegység hagyományaira is.

A műhelymunka során különböző csoportokba soroltuk a hagyományokat is. Ezek egy részét jeles napok formájában ünnepeljük.

Az ünnepnek sokféle formája és funkciója létezik, hiszen olyan ciklikusan ismétlődő esemény, amely jellemző az adott kultúrára, közösségre, és amelyet egyéni, családi, illetve társadalmi szinten tartunk nyilván.

Hosszú időn keresztül a szokások szabták meg az ünnepek, szertartások rendszerét, gyakran a legapróbb részetekig. Meghatározott volt, hogy mit viseltek, mit ettek, hogyan díszítették a környezetüket az ünnepi alkalmakon. Az egyházi ünnepek rituáléit kézzelfogható előírások szabályozták, az egyéb tradíciók áthagyományozódtak generációra.

Bár a hagyomány ma már kevésbé meghatározó e szerepben, mégis jelentős. Közművelődési szempontból a közösségépítés mellett talán a legkiemelkedőbb funkciója a könnyebb, élethű információátadás, ezáltal a gyorsabb és egyszerűbb befogadás.

A jeles napok egy része főleg a kereskedelem, vendéglátás és idegenforgalom miatt, egyre népszerűbb és a hozzájuk kapcsolódó hagyományok, szokások felelevenítése is. Például Szent Vince nap, torkos- vagy kövércsüörtök, Szent György, Szent Orbán, Szent Márton nap.

A kulturális és közművelődési egyesületek programkínálatában nagyon fontos megemlékezni a jeles napokról, kiállítások, rendezvények, klubfoglalkozások, előadások formájában. Pl. farsangi bál, március 15-i koszorúzás, Költészet napi versmondó verseny, adventi kézműves foglalkozások, stb.

A jeles napok, ünnepek mellett nagyon fontos megemlétenünk a különböző népi mesterségeket, kulturális örökséget (néptánc, népmese, népdal), hisz kulturális gyökereink ezekben jelennek meg és élnek tovább, a generációkon átívelő tudásként, biztosítva a kap-

csolatot a múltunkkal és meghatározva jövőnket is. A népi mestersegek nagy része kihalófélben van, ám néhányan ma is űzik ezeket a mesterségeket, különböző rendezvényeken, bemutatókon meg is mutatják a nagyközönségnek tudásukat: népi ékszerkészítők, fazekasok, csipkeverők, mézeskalács készítők, fafaragók és még sorolhatnánk hosszasan. Munkájuk elismeréseként elnyerhetik a Népművészet Ifjú Mestere vagy a Népművészet Mestere címet.

Egyre több olyan közösség van Magyarországon, és egyre több olyan egyéni alkotó él a Kárpát-medencében szerte, akik számára a népi kultúra nem egyszerűen valamilyen szabadidős tevékenység, hanem az életük szerves része.

Nemcsak a hazai, régiós, hanem a határon túli magyar lakta települések esetében is szó esett az ottani tapasztalatokról.

A témában második alkalommal szervezett műhelymunkán a globalizáció hagyományokat érintő hatásait összegeztük, illetve górcső alá vettük az új keletű „hagyományokat” is.

Sorra vettük a különböző ünnepeket, jeles napokat, és azt, hogy ezeknél milyen szerepe lehet a közművelődés szemléletformáló szerepének.

A műhelymunka során időrendben haladva az alábbi megállapításokra jutottunk:

- Egyik ilyen, legfiatalabb „hagyományunk” a február 14-én ünnepelt Valentin-nap vagy Bálint nap, amely az 1990-es évek óta tartanak hazánkban és az angolszász területekről került be kultúránkba. Közművelődési vonatkozása nincs, leginkább a kereskedelem és a vendéglátás részesül ennek a megünnepléséből.

- tavaszi legjelentősebb ünnepünk a húsvét. A húsvét, mozgó egyházi-népi ünnepünk.
 - Húsvét vasárnap: A húsvéti ételszentelés vagy ételáldás országszerte elterjedt szokás volt. A megszentelt húsvéti ételeket a régi magyar nyelvben a vallon eredetű kókonya szóval jelölték. Hasonló jelentéssel bír keleten a görög katolikusoknál és a moldvai csángóknál a páska. Az ételszentelésnek nem volt előírt egységes időpontja. Sokféle képzet kapcsolódott a megszentelt ételek maradáikhoz is. A néphit szerint a megőrzött szentelt sonkacsont az istállóba téve védi az állatokat a boszorkányoktól, a szentelt tojás héja a szántóföldre szórva távol tartja a kártevőket.
 - Húsvét hétfő: A locsolkodás hagyomány ill. szokásköre világi alapokon nyugszik, katartikus, termékenységvarázsló jellegű. Eredetének egyházi magyarázata részint a keresztelésre utal, részint arra a legendára, hogy a Jézus sírját őrző katonák vízzel öntötték le a feltámadás hírért vivő asszonyokat. A gyermekek locsolkodása szagos vízzel, rövid versikék kíséretében, adománykérés céljából újabb keletű, városokon is ismert. Szeged környékén a legények a lányokat egész vödör vízzel öntötték le, ne hogy kelésesek legyenek.

A globalizáció hatására ma már sok helyen állítanak tojásfákat német mintára, rendeznek tojás kereső versenyt a gyerekeknek, stb. A locsolkodás egyre inkább háttérbe szorul, ahogy a tojásfestés művészete és hagyománya is. A kulturális és közművelődési szervezeteknek nagy szerepük van abban, hogy a népi hagyományokat megőrizzük: népi játszóházak szervezésével,

közös húsvéti ételkészítési lehetőségekkel (pl. sárgatúró készítése)

- Halottak napja vs. Halloween: A 2000-es évek elején terjedt el hazánkban az amerikai eredetű Halloween, ahol a gyerekek ijesztő jelmezekbe bújva járják a szomszéd házakat és „Csokit vagy csalunk!” felkiáltással édességet gyűjtenek. Egyházi körökben nem nézik jó szemmel a Halloween megünneplését, hisz a halottak meggyalázásának tartják. Ehhez az ünnepkörhöz tartozik a töklámpások készítése is.

Mindenszentekhez és halottak napjához kötődő népszokások: Sok európai országban, így Magyarországon is az emberek ilyenkor általában meglátogatják és rendbe teszik elhunyt hozzátartozóik sírját. Gyertyákat, mécseseket gyűjtenek és virágot visznek. Mivel a krizantém ebben az időszakban nyílik, hazánkban ilyenkor leginkább ezzel a virággal szokták díszíteni a sírokat. E tradíciók célja eredetileg az volt, hogy a kiszabadult lelkek újra visszataláljanak a maguk sírjába, szívesen maradjanak lakhelyükben és ne kísértsék az élőket. Régen ugyanis a keresztények közül is sokan úgy tartották, hogy a halottak ezen az éjszakán kikelnek a sírból. Szokás volt ezért, hogy ilyenkor nekik is megterítettek, és minden helyiségben lámpát gyújtottak, hogy a hazalátogató lelkek eligazodjanak a házban.

- Karácsony évszázadok óta a legszentebb, legmeghittebb ünnep a világ keresztény embereinek életében. Ilyenkor megajándékozunk szeretteinket, kedveskedünk családtagjainknak, testben és lélekben is ráhangolódunk az ünnepekre. Bizonyára minden családnak megvannak a sajátos szokásai, a kedvenc ételei a karácsonyi terítéken, és az ajándékozás körüli apró rituáléi. Azonban elődeink magukkal hozott ősi szokásainak egy része átalakult vagy a feledés homályába

merült. Ilyen eltűnőben lévő néphagyományunk a regőlés, Luca szék készítése,

A betlehemezés a magyar paraszti hagyomány egyik legismertebb és legnépszerűbb, többszereplős, dramatikus népszokása a karácsonyi ünnepkörben. Tulajdonképpen pástorjáték, azt a történetet meséli el, melyben Jézus születésekor a “három királyok” (a napkeleti bölcsek) meglátogatják a jászolban, barmok közt fekvő kisdedet és Máriát. A betlehemezők, általában férfiak, legények vagy gyerekek betlehemet visznek magukkal, melybe fából, papírból készült szent család figurákat és állatokat helyeznek. A dramatikus játék részei a bekéredzkedés, a háziak köszöntése, a születéstörténet felolvasása vagy előadása, adománygyűjtés.

Jellemző karácsonyi ételeink a halászlé, töltött káposzta, de az Amerikában szokásos töltött pulyka is egyre több család asztalán megjelenik karácsonykor.

A kulturális és közművelődési szervezetek a hagyományok ápolása érdekében betlehemi jászolt készíthetnek, előadásokat szervezhetnek, kézműves foglalkozásokat szervezhetnek a hagyományos karácsonyi díszek elkészítésére, stb.

Az ünnepek mellett beszéltünk a népi mesterségeket érintő negatív hatásokról is. Felvetődött, hogy az ipari forradalom, a globalizáció, az egyre gyorsuló világunk azt eredményezte, hogy egyes szakmák kihalófélben vannak, iskolai keretek között már szinte nem is tanítják: a tudás általában családon belül hagyományozódik át. A még élő hagyománnyal rendelkező népi mesterségek azonban reneszánszukat élik, a kézzel előállított termékek felértékelődtek, így egyre több közösség vagy helyi alkotó nem csak szabadidős tevékenységként, hanem megélhetési forrásként fordul a népművészet, a népi mesterségek felé. Számukra a különböző vásárok, bemutatók lehetőségek jelentik a kapcsolatot a fogyasztókkal, akik leginkább dísz tárgynak – de ritkán használati tárgynak is – vásárolják meg alkotásaikat.

Munkatársaink a jövőben a rendezvények szervezése során törekedni fognak arra, hogy a jeles napokhoz kapcsolódóan a néphagyományból táplálkozó szokásokat elevenítsék fel, nem pedig más országok szokásait, ezzel is erősítve a kulturális identitást.

Műhelymunkáink összegző tapasztalata, hogy a hagyományok ápolása pozitív szemléletformáló hatással van a célcsoportra, erősíti a társadalmi kohéziót és hozzájárul a gazdasági fejlődéshez is. A közművelődési intézményrendszer feladata a népművészeti egyesületekkel karöltve a népi iparművészek, alkotók munkáinak megismertetése a szélesebb közönséggel, kiállítások formájában, valamint rendezvényeiken bemutatkozási lehetőség biztosítása. Ez a célcsoport tekintetében hozzájárul a kulturális esélyegyenlőtlenségek csökkentéséhez, valamint a kreativitásuk, öntevékenységük és alkalmazkodóképességük fejlődik a kulturális értékekhez, a népi hagyományokhoz való hozzáférés által.

A műhelymunkákon felszínre kerültek megerősítették annak fontosságát, hogy a rendezvényekre minél több népi iparművészt, vagy valamely népi mesterség őrzőjét meg kell hívni bemutató foglalkozás tartása céljából, hisz ezzel a rendezvények informatívabbá válnak, a kulturális örökségünk elmélyülése a tapasztalás, hallás, esetleg az alkotás folyamatába való bekapcsolódás mellett intenzívebben valósul meg a hátrányos helyzetű társadalmi csoportoknál, ezért javasoljuk, hogy kerüljön kiadásra egy szakpolitikai javaslat a rendezvények szervezésével kapcsolatban, mely iránymutatást ad arra vonatkozóan, hogy a kulturális örökség bemutatásra kerüljön, ezáltal a falunapok színvonala is emelkedhet.

Multikulturalizmus

Kulturális gyökereink és hagyományaink mellett fontosnak tartjuk a kulturális intézmények életében a multikulturalizmusból fakadó problémakör megtárgyalását is. Ennek a témának szintén 2 találkozási alkalmat szántunk.

Az első alkalommal a multikulturalizmus fogalmát, míg második alkalommal a multikulturális nevelés fogalmát taglaltuk, mely határon túli magyar partnereinket kiemelten érinti.

Ha megvizsgáljuk a lakosság demográfiai összetételét azt láthatjuk, hogy lakosságszámtól függetlenül az ország lakosainak döntő hányada az adott nemzetiséghez tartozik, de jelentős hányadot képviselnek a különböző kisebbségek is. Románia lakossága pl. 19millió fő körül alakul, ebből 1,2milliói fő magyarnak vallja magát, míg az 53millió ukrán lakosság 20%-a orosz származású és mindössze 0,3% magyar.

Határon túli partnerszervezeteink a kisebbségi magyarok érdekeit, kultúráját képviselik, míg művelődési házunknak a többségi magyar lakosság mellett ki kell szolgálnia a különböző kisebbségek, mint például a roma, vagy szlovák kisebbség igényeit is – mondta el Gőz Melinda szakmai munkatársunk. A hátrányos helyzetű, jellemzően roma célcsoport esetében a szociokulturális hátrányok csökkentését olyan módon kell végezni, hogy az ne váljon nemzetiségi kulturális szokásaik kárára.

A műhelymunkára való szakmai felkészülés során láthattuk, hogy a multikulturalizmus számos kihívás elé állítja a társadalmat. A különböző tradíciók, vallások, etnikumok egymás mellett élés sokszor vezet konfliktushoz, szül feszültséget. Ezek elkerülése végett mű-

helymunkánkon arra a következtetésre jutottunk, hogy fontos egymás megismerése és elfogadása, ez vezethet a békés egymás mellett éléshez.

A műhelymunkán résztvevők egyetértettek abban, hogy a kulturális szervezeteknek nagy feladata és felelőssége van abban, hogy teret és lehetőséget adjon a különböző kultúrák bemutatkozására, egymás megismerésére és elfogadására.

A műhelymunkán résztvevők egyetértettek abban, hogy a kulturális szervezeteknek nagy feladata és felelőssége van abban, hogy teret és lehetőséget adjon a különböző kultúrák bemutatkozására, egymás megismerésére és elfogadására.

Javaslatként megfogalmazódott, hogy jelen transznacionális projektben végzett együttműködést továbbfejlesztve további nemzetközi kulturális programokat valósítsunk meg közösen, ami a határon túli magyarok anyaországához való kötődését is erősítené.

Határon túli partnereink elmondása alapján határtúli magyarként nagyon nehéz helyzetben vannak, hisz fontos számukra a nemzeti identitásuk megőrzése, ebben segítségükre vannak a helyi kulturális intézmények, egyesületek is, azonban az oktatás terén egyre nehezebb helyzetben vannak, mivel az általánosságban egyre kevesebb gyerekszám azt eredményezi, hogy a magyar nyelvű iskolákban is egyre kevesebb a gyermek, így iskola bezárásokra is kényszerülnek. A helyi kulturális kezdeményezéseknek nagy szerepük van abban, hogy a határon túli magyarok megőrizték nemzeti identitásukat, anyanyelvüket.

Hazai viszonylatban a helyi kisebbségek viszonylatában beszélhetünk multikulturalizmusról.

Jó példaként azonosítottuk a Tírpák Hagyományőrző csoportot, mely a Nyíregyháza környéki bokortanyákon élő tírpákok hagyományait, népszokásait igyekszik életben tartani. Ebben Nyíregyháza városa és a helyi szlovák kisebbségi önkormányzat is támogatja őket.

Mi köze a multikulturális nevelésnek a közművelődéshez, a kulturális szervezetek életéhez? - tehetjük fel a kérdést a szakmai ismeretek bővítését követően.

Nemzetközi partnereink egybehangzó véleménye az volt, hogy külföldön nevelt gyermekeik szempontjából rendkívül fontos, hogy megismerjék saját kultúrájukat, de ismerniük kell a „befogadó” országát is. A kulturális szervezeteknek ebben nagy szerepe van, hisz az oktatási intézmények formalizált keretek között nem képesek ezt a tudást átadni. A szervezetek közötti együttműködés során, illetve egymás tevékenységét kiegészítve szervezhető például vasárnapi iskola, ami Szlovákiában különösen nagy sikernek örvend. Itt lehetőség van arra, hogy a gyerekek játékos formában oldjanak meg közös feladatokat, vagy megemlékezéseket szervezzenek a különböző nemzeti ünnepekről, megismerjék hagyományait. A közösségi színterek ehhez biztosítani tudják a szükséges infrastruktúrát, elláthatják a szervezési feladatokat.

Kárpátaljai partnereink is beszámoltak a vasárnapi iskolák sikereiről, náluk jellemzően a szórványvidékeken szerveznek ilyeneket, amelyek célja elsősorban a magyar nyelv minél magasabb szintű elsajátítása, szavalóversenyeket is gyakran szerveznek.

Magyarországon sem ritka a vasárnapi iskola, Nyíregyházán például a görög kisebbség szervezett a görög kötődésű gyerekek számára.

A műhelymunkán résztvevők egyetértettek abban, hogy az idegen nyelvek tanulása jó lehetőség egymás megértésére, emellett megismerhetjük az adott nemzet szokásait, értékeit is. A résztvevőknek fejlődik kommunikációs és társas kompetenciájuk is.

Jó gyakorlatként tehát a vasárnapi iskolákat emelhetjük ki, melyek kiegészítve az oktatási rendszert, hozzájárulnak a nemzetiségi ismeretek elsajátításához.

Hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezettípusok között

A közművelődési intézmények munkájuk során többféle szervezettípussal működnek együtt, ennek vizsgálatára műhelymunka sorozatunk keretében szintén 2 alkalmat szántunk.

A társadalmi felzárkózás érdekében hozott kormányzati intézkedések közművelődési intézményrendszert érintően több területet lefednek. Az utóbbi években meghozott intézkedések nagyban segítik a társadalmi felzárkózást. Egyes megfogalmazások szerint a kultúra tágabb értelemben az ember viszonya a környezetéhez. Ha ezt a viszonyt „javítjuk”, hozzájárulunk a közösségek kialakulásához, akkor a társadalom is összetartóbb lesz, ami hosszú távon hozzájárul a felzárkózás elősegítéséhez, a szociokulturális hátrányok csökkentéséhez.

Az iskola szerepének a felértékelődését a hátrányos helyzet okozta negatív következmények leküzdésében jelzi, hogy míg a mobilitás, a társadalomban elfoglalt pozíciók továbbörökítésének fő csatornája a XIX. században a rang, majd a XX. század közepéig a vagyoni helyzet volt, addig a múlt század hatvanas-hetvenes éveitől kezdve már a család kulturális és kapcsolati tőkével való ellátottsága veszi át ezt a szerepet. A kulturális tőke természetes forrása pedig

a családon kívül a köznevelés, melynek hatása a tankötelezettség révén minden gyermeket érint, és ezáltal lehetőséget jelent az esélyegyenlőség megteremtéséhez. Hazánkban ezt a kiegyenlítő szerepet még nem sikerül az oktatásnak betöltenie. A közművelődés és a közoktatás között megvalósuló szektorközi együttműködés hozzájárul, hogy a kulturális javakhoz jobban hozzáférjenek a diákok, így látókörük szélesedik, több inger éri őket, ezáltal javulnak felzárkózási esélyeik.

Ez alapján elmondható, hogy a szektorközi együttműködésekben belül a kulturális intézmények – oktatási, nevelési intézmények vonatkozásában nagy jelentősége van. A műhelymunka során megvizsgáltuk a VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház EFOP-3.3.2-16-os konstrukcióban megvalósított projektjét, melyben 5 iskolával és 1 óvodával valósítottak meg különböző szakköröket, tehetséggondozó foglalkozásokat, kulturális órákat.

A megvizsgált szakmai terv és projektbemutató alapján a műhelymunkán az alábbiak fogalmazódtak meg:

Az egyéneknek, illetve a családoknak a társadalomban elfoglalt helye hatással van a gyermekek életesélyeire, ezen belül pedig iskolai sikerességükre. Az iskolai kudarc által leginkább fenyegetett tanulói csoportok szempontjából kiemelkedően fontos a felnőttképzés kínálata. A közművelődési intézményrendszer, így a VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház is olyan lehetőséget kínál mind a fiatalabb, mind az idősebb társadalmi rétegnek, amellyel az iskolában szerzett hátrányokat, hiányosságokat a non-formális vagy informális oktatás keretein belül, szinte észrevétlenül pótolni tudja.

Mint minden speciális csoport esetében, a mélyszegénységben élőknel és romák esetében is speciálisan kifejlesztett, főként gyakorlati ismeretekre, készségekre koncentrálnó programok kifejlesztése a célravezető. Mivel ezeknek a személyeknek a tudás hiányán kívül a társadalmi együttélés, az egyéni kompetenciák fejlesztése és

érvényesülése kulcsfontosságú, ezért a partnerektől átvett jó gyakorlatok, szakmai-módszertani ajánlások hozzájárulnak az oktatási egyenlőtlenségek mérsékléséhez.

A témához kapcsolódó második műhelymunkánkon azt vizsgáltuk, hogy az oktatási-nevelési intézmények mellett milyen más intézménytípusokkal valósulhat meg együttműködés.

Műhelymunkánk résztvevői az alábbi intézményekkel, szervezetekkel kapcsolatos hálózati együttműködési lehetőségekre hoztak példákat:

1. együttműködés egyházi szervezetekkel
2. együttműködés szociális intézményekkel
3. együttműködés felsőoktatási intézményekkel
4. együttműködés for-profit szervezetekkel
5. együttműködés kormányzati szervekkel
6. együttműködés önkormányzatokkal
7. együttműködés hálózaton belül, azaz más kulturális intézményekkel vagy civil szervezetekkel

A felsorolás 1-3. pontjában szereplő szervezet-típussal való együttműködés során megfogalmazódott, hogy elsősorban rendezvények, klubfoglalkozások mentén szerveződnek az együttműködések a művelődési házak részéről, míg a másik oldal a célcsoportot, tudja elsődlegesen biztosítani. A felsorolás 4-6. pontjában szereplő szervezetek esetében elsősorban valamilyen szolgáltatás nyújtás valósul meg a művelődési ház részéről az adott szervezet által meghatározott célcsoport javára, míg az anyagi forrásokat maga a szervezet biztosítja hozzá.

A felsorolás 7. pontjában szereplő, más kulturális intézménnyel vagy civil szervezettel való együttműködés elsősorban a tapasztalatok megosztására, jó gyakorlatok azonosítására, vagy programok, rendezvények konzorciumban való megvalósítására irányul.

Az együttműködések közös célok érdekében születnek, a célcsoport érdekeit szem előtt tartva.

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy mind a szektorközi, mind a szektoron belüli együttműködések az intézményhálózat megerősödését szolgálják, melynek végső kedvezményezettjei a célcsoportot alkotó, sokszor hátrányos, vagy halmozottan hátrányos helyzetű társadalmi rétegek.

A tapasztalatok alapján javasoljuk olyan programok indítását, mely a különböző szektorok közötti együttműködések beindításában katalizátorként működnek. Ezek lehetnek pályázati programok, módszertani ajánlások vagy minőségfejlesztéshez kapcsolódó programok.

Tanulmányutak

Definíció

A projekt keretében megvalósuló tanulmányút jellemzően 2 napos tanulmányi kirándulás, melyen részt vesznek a pályázó szervezet munkatársai, az együttműködő partnerek képviselői, valamint hazai szakemberek.

Tevékenység célja

A tanulmányutak célja a jó gyakorlatok feltérképezése, ismeretek szerzése, kapcsolatépítés.

Feltételrendszer:

- személyi: a projektbe bevont szakemberek, partnerszervezetek szakemberei, hazai szakemberek, valamint a fogadó szervezetek részéről előadók
- tárgyi: projektor, laptop, előadásra alkalmas terek – ezeket jellemzően a fogadó szervezet biztosítja
- anyagi feltételek: szállás, utazás, étkezés biztosítása, catering

A tanulmányutak során arra keressük a választ a nemzetközi partnerek bevonásával, az Ő általuk is hozott példákon keresztül, a jó gyakorlatok azonosítása mellett, hogy az élet különböző területein működő szervezetek miként járulnak hozzá a közművelődés szerepének erősítéséhez.

Tanulmányutat évente 4 alkalommal tervezünk. A tanulmányutak során olyan kulturális egyesületeket, művelődési házakat, önkormányzatokat keresünk fel, melyek a hagyományok átörökítése terén kiemelkedő eredményt értek el.

A tanulmányutak során az alábbi látogatások valósultak meg:

- Nyíregyháza és vonzáskörzete - a helyi hagyományok ápolása, bokortanyák sajátosságai:
 - Az Aranykapu Népművészeti Egyesület szerepe a népi mesterségek életben tartásában
 - nemzetiségi hagyományok ápolása – Tírpák hagyományok
 - A közművelődés szerepvállalása a rétközi hagyományok megőrzésében
- Siklós/Pécs – kulturális és történelmi hagyományok szerepe a közművelődésben:

- történelmi hagyományok életben tartása, foglalkozási hagyományok átörökítése a gyerekekre (pl. bányamanó avatás)
- Nógrád megye közművelődése a hagyományok jegyében
 - Hollókő, az élő falu
 - Pásztó környéki kistelepülések – Palóc hagyományok őrzői
- Balatonszemes: a közművelődési szakmai koncepcióhoz kapcsolódóan:
 - A közművelődés és hagyományőrzés kapcsolata
 - Kulturális vidékfejlesztés, határon túli magyar kultúra
- Szolnok-Kiskunfélegyháza:
 - A közművelődés és hagyományőrzés kapcsolata

Pécs – 2018.

Tanulmányút célja: megismerni és tanulmányozni a kulturális és történelmi hagyományok szerepét a közművelődésben Pécsen és környékén.

Tanulmányutunkon több előadást hallhattunk:

Kovács Ibolya, a VOKE Vasutas Művelődési Ház szakmai vezetője Pécs és környékének kulturális életéről, a környező települések fesztiváljairól tartott számunkra előadást. Előadásában bemutatta a Pécsváradi Leányvásárt, mely országos jelentőségű fesztivállá nőtte ki magát az elmúlt években. Ma már nem csak néptáncgyűttesek találkozója. A rendezvény célja a kulturális hagyományok megőrzése mellett a tartalmas szabadidős program biztosítása is a lakosság számára.

Szentgyörgyvári Péter, a VOKE Vasutas Művelődési Ház intézményvezetője néhány szóban bemutatta Pécs városát, majd saját törekvéseiket és lehetőségeiket. Fontosnak tartotta megemlíteni, hogy a Vasutas Koncertfűvös Zenekar az intézmény égisze alatt működik már 1945 óta.

Ezt követően a Bányászok Érdekvédelmi és Kulturális Egyesületének vezetője, Molnár Ferenc tartott előadást és mutatta be jó gyakorlatként azonosított bánya-manó mozgalmukat, mely Pécsről indult, de az országban már számos más bányász kulturális egyesület átvette tőlük. A mozgalom a cserkészlet mintájára szerveződik, a bányász hagyományokat ápolják, részt vesznek a bányász megemlékezéseken, koszorúzásokon, gondozzák a bányászati emlékhelyeket, ezen kívül vetélkedőket és kirándulásokat szerveznek nekik. A kezdeményezés mentén létrejövő kis közösségek egyre erősebbek, egyre több kisdíák csatlakozik hozzájuk.

A tanulmányút során lehetőségünk nyílt a Pécsbányai Kulturális Egyesület munkájának megismerésére is, melyet Vozár Pál mutatott be. Az egyesület központi szerepet tölt be Pécsbánya kulturális és közösségi életében, alakulása óta fokozatosan vált a helyi közösségi és kulturális élet formálójává. Az egyesület alapvetően kulturális, közösségformáló céllal alakult meg, az adott területre jellemző kultúra ápolását tűzték ki célul. A helyi hagyományőrző csoportoknak fellépési és bemutatkozási lehetőséget biztosítanak az Ezeréves Gesztenyésben minden évben megrendezésre kerülő Gesztenye Liget Fesztiválon.

Pécs mellett Siklósra is ellátogatunk a tanulmányút során, ahol Szentgyörgyvári Péter mutatta be Siklós törekvéseit a történelmi hagyományok felelevenítése érdekében. A Siklói várban rendszeresen szerveznek hagyományőrző bemutatókat, vásárokat, amiben a település lakossága is aktívan részt vesz. A hagyományőrzésnek

turisztikai jelentősége is van, ezzel jelentős turisztikai bevételt generálnak a helyi szállásadóknak, vendéglátósoknak.

A tanulmányút során megismerhettük a helyi civil szervezetek közösségfejlesztő törekvéseit, melyek fókuszában az érték- és hagyományörzés, azok átörökítése, valamint a helyi közösségek aktivizálása áll.

Résztevőink képet kaptak Pécs és környékének kulturális életéről, a hagyományörzés fontosságáról és annak közösségépítő, valamint turisztikai jelentőségéről is.

A tanulmányutat lezáró összegző beszélgetésen az alábbi zárógondolatok hangzottak el:

Nemzetközi partnerünk munkatársai a hagyományápolás és a fesztivál szervezés gyakorlatának összekapcsolását emelték ki, mint jó gyakorlatot. Szeretnék elérni, hogy a náluk megvalósuló rendezvények közül többet emeljenek fesztivál rangra. A közművelődési munka fejlesztésével turisztikai attrakció is létrehozható, növelve ezzel a térség vonzerejét, javítva a gazdasági helyzetet is.

A tanulmányúton résztvevő hazai szakembereink számára kiemelkedő volt például a Pécsbányai Kulturális Egyesület közösségfejlesztő tevékenysége, melynek célja a helyi kultúra ápolása.

Nyíregyháza – 2018.

Tanulmányút célja: megismerni és tanulmányozni a helyi hagyományok ápolását, a bokortanyák sajátosságait.

A tanulmányutunk során a VOKE Vasutas Művelődési Ház munkatársai fogadták résztvevőinket. Gabányi Ferenc kulturális szervező mutatta be számunkra a művelődési ház tevékenységét, klubjait, csoportjait, melyek közül számos csoport alulról jövő kezdeményezésként jött létre, ma már azonban egyesületi formában is folytatják tevékenységüket. Az intézmény közművelődési, közösségfejlesztő tevékenysége több, mint 100 éves hagyományra tekint vissza. Kulturális óráikkal elsősorban az óvodás és általános iskolás korosztályt célozzák meg. Minden korosztálynak és társadalmi rétegnek kínálnak programokat, amelyek középpontjában a közösségfejlesztés áll, a hagyományörzés, élethosszig tartó tanulás mentén. A hagyományörzéssel kapcsolatos kérdéseinkre elmondta, hogy jelenleg folyamatban van a NépmesePont kialakítása az épületben, mely a jövőben alkalmas lesz nemcsak a gyermekek számára olyan közösségi programok szervezésére, melynek középpontjában a népmesék, valamint a népi hitvilág áll.

Bemutatta számunkra a Tirpák Hagyományörző csoportjukat is, mellyel a tanulmányút során később személyesen is találkozhatunk.

Kiss László közművelődési szakember előadásában arról beszélt, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára milyen felemelkedési lehetőséget jelent a hagyományok ápolása, gondoljunk itt a roma zenészekre, táncosokra.

Betekintést kaptunk a Nyírség Néptánc Együttes munkájába is. A táncegyüttes a magyar néptáncmozgalom egyik legnagyobb műhelye, melyhez folyamatosan csatlakoznak csoportok, a szép számmal jelentkező gyerekek által pedig az utánpótlás is biztosítva van. A néptánc hagyományok megőrzése mellett fontosnak tartotta megemlíteni, hogy a tánc által erős közösségek jönnek létre, baráti

kapcsolatok alakulnak ki. Az előadás során kiemelték a művelődési házak szerepét az országos táncház mozgalom elindításában is.

A program során találkozhattunk a Százszorszép Dalkör aktív tagjaival is, melynek tagjai magyar népdalokat tanulnak be és adnak elő fellépéseik során. A főleg idősebbekből álló csoport tagjainak korábban is volt kapcsolata a néptánc, illetve népdalok világával, így nyugdíjas éveikben saját kis közösséget hoztak létre, mely egyre erősebb, mind közösségileg, mind szakmailag. A tagok a magánéletben is segítik egymást.

Cservenák Katalin újságíró interaktív módon mutatta be számunkra a város közművelődési és közösségi tereit, kiemelve, hogy a vallásosság milyen mértékű közösségi összefogás mellett emelte ki Nyíregyházát a környező települések közül és emelte megyeszékhelyi rangra.

A Móricz Zsigmond Megyei Könyvtárban megismerhettük az Aranykapu Népművészeti Egyesület munkáját, lehetőségünk volt találkozni az egyesület vezetőjével, Puskásné Oláh Juliannával, aki népi iparművész, a népművészet mestere. Az egyesület tagjaival az ősi örökséget óvják és adják tovább. Szilárd meggyőződésük, hogy bármennyire is gyorsan változik a világ, csupán a népművészet révén hozhatók felszínre és tarthatók meg a jövő számára olyan régi-új értékek, amelyek a boldogulás irányába is utat mutathatnak, reményt adva nagyon sok hátrányos helyzetű fiatalnak. Hisz egy-egy kézműves szakág elsajátításával akár 4-5 szakmának is meglehet tanulni az alapjait, a mesterfogásait.

Tanulmányutunk során szerettünk volna ellátogatni a Sóstói Múzeumfaluba is, mely a megye építészeti emlékei mellett a néprajzi

emlékeket is bemutatja, a hagyományörzés intézményesített formájában, de sajnos felújítás miatt zárva volt, így csak kívülről járhattuk azt körbe.

Ezt követően a 68. Vasutasnapon volt lehetőségünk találkozni a Tírpák Hagyományörző Klub tagjaival, akik szlovák-magyar népdalokkal, citera kísérettel léptek fel a programon. A klub vezetője Illyés János elmondta, hogy szinte minden tagjuk nyugdíjas, nehezen találnak utánpótlást. Nekik mivel sok szabadidejük van, így igyekeznek ezt kihasználni, ha kell magántanárt is fogadnak, hogy műsoruk színvonalán emelni tudjanak. Illyés János elmondta, hogy a Nyíregyházát övező bokortanyákon sok olyan öreg él, aki őrzi a régi hagyományokat, főzi a hagyományos tírpák ételeket. A város felismerve a Tírpák hagyományok őrzésének jelentőségét az elmúlt néhány évben Tírpák Fesztivált rendez.

Tanulmányutunk során a résztvevők számos hasznos ismerettel gyarapodtak a népi iparművészet, népi hagyományörzés területéről. A megismert egyesületek, klubok legfontosabb célja, hogy a helyi embereknek segítsenek a közösségek szervezésében, úgy, hogy helyi kulturális identitásukat megőrizték, valamint fejlesszék azt.

Nemzetközi partnerünk képviselői úgy fogalmaztak, hogy a tanulmányúton látottak és tapasztaltak hozzájárulhatnak náluk is a hagyományok ápolásának felerősödéséhez, hisz számos alulról jövő kezdeményezéssel találkoztak ezen a két napon. Náluk is vannak népdal énekesek, de arra kevés példa volt, hogy kórusba összeálljanak. Ebben segítségükre lehet egy közösség-fejlesztő vagy közművelődési szakember is.

A tanulmányúton részt vevő hazai szakemberek úgy összegezték a tanulmányúton tapasztaltakat, hogy jó volt látni, azt, hogy ők is jó

úton járnak, de van még hová fejlődniük. A legtöbb településen folyik néptánc oktatás. A néptánc közösségépítő és -fejlesztő, valamint kapcsolatteremtő hatása megmutatkozik a fiatalok jellembeli fejlődésén, ugyanakkor szükség van arra, hogy ez később is életük része maradjon. Pályázati források bevonásával szeretnék, ha a néptánc csoportoknak felnőtt tagozata is lenne, így ez igazi kapocs is lehetne a településen élő különböző generációk között.

Balatonszemes – 2018.

Tanulmányút célja: a közművelődési szakmai koncepcióhoz kapcsolódóan a közművelődés és a hagyományőrzés kapcsolatának vizsgálata

Nemzetközi partnereinkkel és hazai szakemberek bevonásával 2 napos tanulmányúton vettünk részt Balatonszemesen. Fő helyszí-nünk a Balatonszemesi Latinovits Zoltán Művelődési Ház, Könyvtár és Múzeum volt, ahol az intézmény igazgatója, Farkas Zsuzsanna fogadott bennünket. A többfunkciós közművelődési intézmény idegenforgalmi és lokális gazdaságfejlesztési feladatokat is ellát.

Helyt ad a Balatonszemesi Néptáncgyűttesnek is, akik minden korosztályt felkarolva oktatják a helyi tánc hagyományokat, folyamatos az utánpótlás. Minden évben szerveznek néptánc találkozót is. Hisznek abban, hogy a néptánc mozgalomnak egyetlen célja van, ez pedig nem más, mint egymásba kapaszkodva egy nagy csapatot alkotni és együtt küzdeni az értékek megmentésé-ért.

Az ezt követően tartott előadásból megismerhettük a Művelődési Ház uniós pályázatait, valamint a környéken folyó uniós pályázati fejlesztésekről ismereteket szereztünk. Itt elsősorban azok a pro-

jektek kerültek szóba, mely a gyermekek számára kínálnak fejlesztő programokat, többek között kulturális programokat, helytörténeti előadásokat, más iskolákkal való kapcsolatépítés és találkozás lehetőségét, melynek hatására nem csak a helyi kultúrát ismerhetik meg a diákok, hanem más, akár határon túli, magyar lakta települések kulturális vonatkozásait is.

A helyi értékek megőrzése és átadása nem csak a néphagyományok őrzése által történik. A kulturális értékek körét bővíti és szélesíti a magyar irodalom vagy színháztudomány nagyjainak a településhez való kötődése révén állított és működtetett emlékhely is. Balatonszemeshez kötődik Latinovits Zoltán, illetve testvére Bujtor István is. Mindkettő a maguk korában nagy színészek voltak, ez ország rajongott értük. Életük során maradandót alkottak, és ezt igyekeznek bemutatni a Latinovits Múzeum, illetve a Bujtor István Filmfesztivál is. Tanulmányútunk során lehetőségünk volt ellátogatni a Latinovits Múzeumba, mely a kiállítási anyagot tárlat formájába rendezve mutatja be a színészcsoport életét. Ezzel párhuzamosan ellátogattunk Balatonszárszóra is, a József Attila Emlékházba, mely a kiállítási anyagot interaktívabb formában, a mai kor technikáját is felhasználva igyekeznek közelebb hozni a költő munkásságát és életét a látogatóhoz.

A tanulmányút során kerekasztal beszélgetést folytattunk, melyen a helyi szakemberek is részt vettek. A beszélgetés témája a közművelődés és a hagyományőrzés kapcsolata volt. Résztvevőink egyetértettek abban, hogy a közművelődés szerteágazó tevékenységében a hagyományőrzés meghatározó szellemet jelent. A hagyományőrzés kulturális örökségünk megőrzésének feltétele, a magyar közművelődés tartalmának hordozója.

Nemzetközi partnerünk munkatársai elmondták, hogy a határon túli magyarság számára a hagyományok ápolása és átörökítése a magyarságtudatuk fontos része. A hagyomány komoly dolog: egy

nép mindennapjainak, szokásrendjének, a munkához, a munkavégzéshez, az ünnepekhez kapcsolódó szokásainak gyűjteménye. Az idő magával hozta, hogy az elveszett értékeket és értékrendet, ha nem is lehet visszahozni, de meg kell ismerni ahhoz, hogy tudjuk helyünket a világban. Hogy tudjuk, honnan indultunk, kik vagyunk, s ennek ismeretében tervezzük megmaradásunkat. Ezért vegyük számba értékeinket, vegyük számba, mire vagyunk képesek együtt egymásért. Amit a régiek tudtak és életben tartotta őket, az emel át bennünket a jövőbe a megmaradásnak.

A tanulmányúton résztvevő hazai szakemberek közül Cseh Sándor úgy összegezte a tapasztaltakat, hogy alapítványuk - mely Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében több kis településsel is kapcsolatban van és azokon közösségfejlesztő tevékenységet fejt ki, segíthet a helyi irodalmi értékek feltárásában és azok erősítésében, hisz a megyében nem csak Szatmárcsekének van irodalmi jelentősége a Kölcsey Ferenchez való kapcsolódás révén, hanem például Nagyállónak Ratkó József költőhöz kapcsolódóan vagy Tiszacsécsének Móricz Zsigmondhoz kapcsolódóan, ezeket mégsem használják ki olyan erőteljesen, mint pl. Balatonszemes Latinovits Zoltánhoz vagy Balatonszárszó József Attilához kapcsolódóan.

A tanulmányúton elhangzott előadások témája főként a helyi közösségfejlesztés, az érték- és hagyományörzés volt, melyet múzeumlátogatások is színesítettek. Ezutóbbiak hozzájárultak a résztvevő szakemberek látókörének bővítéséhez, kreatív gondolkodásuk fejlesztéséhez.

Nógrád megyei kistelepülések (Pásztó és környéke) - 2018.

Tanulmányút célja: annak vizsgálata, hogy a Pásztó környéki kistelepüléseken a Palóc hagyományok hogyan jelennek meg és azt milyen formában ápolják.

Őszi tanulmányutunk során Pásztóra látogattunk, ahová a résztvevő szakemberek mellett kárpátaljai partnerünk szakemberei is elkísértek.

Tanulmányutunkat Pásztón, a Teleki László Városi Könyvtár és Művelődési Központban kezdtük, amelynek feladatait egy előadás formájában ismerhettük meg. Fontos feladatuknak tekintik a település és környékének környezeti, szellemi, művészeti értékeinek és hagyományainak feltárását, megismertetését, valamint a helyi művelődési szokások gondozását, gazdagítását. Emellett támogatják a helyi művészeti és művelődési csoportokat, valamint a szomszéd és más népek kultúrájának megismertetését, a cserekapcsolatok ápolását. Az idegenforgalom és turizmus keretében a városba látogatók számára is bemutatják a hagyományaikat és értékeiket.

A helyi múzeumban a középkori népi mesterségek bemutatására rendeztek be tárlatokat, mely többek között az üvegkészítésnek és kovácmesterségnek is emléket állít.

Ezt követően Bottyán Katalin kulturális antropológus tartott előadást számunkra, aki bemutatta a 2009-ben létrejött Kistérségi Közkincs Kerekasztal működését, elért eredményeit.

Pásztó mellett Mátrakeresztesre látogattunk, ahol a fakanál készítés rejtelmeibe tekinthettünk be. A fakanál készítés olyan népi mesterség, mely alkalmas arra, hogy egy-egy család megélhetését biztosítsa. A népi mesterségek megtartása nem öncélú. Helyi értékből az Értéktár részeként a gazdasági élet fontos részévé vált. Mátrakeresztesen rendszeresen szerveznek kézműves foglalkozásokat, táborokat, ahol a népi kézműves mesterségeket tanítják a résztvevőknek. A helyi közművelődési szakemberek meghatározó szemlélete, hogy a tudás és érték, amit őriznek, akkor létezik igazán, ha használják azt.

Előadónk úgy fogalmazott, hogy fontos cél a társadalom szemét felnyitni a környező világra, az abban rejlő lehetőségeket, hogy felismerjék annak sokszínűségét, valamint az általa biztosított megélhetési lehetőségeket.

A fakanál készítés mellett számba vettük a helyi palóc hagyományokat, szokásokat, melyek a helyi értéktár részét is képezik. Az itt élők büszkéek a népi lakóházakra, a viseletükre, tájszólásukra, élő folklór hagyományaikra. Ezeket rendezvényeik keretében igyekeznek bemutatni az idelátogató turistáknak, kirándulóknak is.

Mátrakeresztes után Szurdokpüspökibe látogattunk, ahol a Múltunk Háza gyűjteményt tekintettük meg. A gyűjtemény jó példa arra, hogy lakossági összefogással tájház alakítható ki, mely bemutatja a régmúlt idők használati tárgyait, bútorait, az itt élő emberek életviteléről tanúskodó ruhadarabokat. Bottyán Katalin elmondta, hogy a lakosság értékőrző-értékadó munkájának köszönhetően egy igen gazdag gyűjtemény jött létre, mely a következő nemzedéknek is példát mutat hogyan lehet kemény munkával fennmaradni és erőt adni.

A nemzetközi partnerünk képviselői hasonló közösségi összefogás révén szeretnék az itt látottak alapján tájházat kialakítani, valamint szeretnék elérni a népi mesterségek újbóli életre keltését, hisz a nagyfokú munkanélküliségen és az alacsony életszínvonalon segíthet egy-egy-egy egyszerűbb népi mesterség elsajátítása és üzletszerű elindítása.

Tanulmányutunk egyik résztvevője a tanulmányút során elmondta, hogy náluk is hasonló települési összefogással igyekeznek megőrizni a népi kultúrát. A település lakosai az általuk már nem használt, de egyébként nagy becsben tartott kézzel festett tányérokat, mozsarakat, szövőszékeket a helyi civil szervezetnek adományozzák. Nagyon szeretnék egy tájházat ők is létrehozni, bízik benne,

hogy a tanulmányúton tapasztaltakat felhasználva hamarosan ezt meg is valósíthatják. Amíg ez megvalósul, addig is gyűjtik a régmúlt emlékeit és kiállításokon igyekeznek bemutatni a fiataloknak, illetve pl. a szövőszéket működés közben is megismerhetik kézimunka szakkör keretein belül.

A tanulmányúton nagyfokú közösségi összefogással találkoztunk. A helyi közösség büszke hagyományaira, értékeire és ezt akár rendezvények keretein belül, akár egy tájház működtetésével, be is mutatják az érdeklődők részére. A táji környezet miatt is vonzó települések turisztikai vonzerejét is emelik az élő folklór hagyományaik megmutatásával, valamint hozzájárulnak településük élhetőbbé tételéhez. A hagyományápolás, mint nevelési eszköz és módszer segíti a generációk közötti kapcsolat elmélyítését, a felnövekvő generációknak a környezetükhöz való kötődését.

A tanulmányúton résztvevők egyöntetű véleménye az volt, hogy a közművelődésnek nagy szerepe van a különböző rendezvények révén a népi mesterségek bemutatásában és életben tartásában, mely színesíti hagyományainkat és képet ad felmenőink, őseink élet körülményeiről is. A résztvevők közül többen is megjegyezték, hogy a jövőben nagyobb hangsúlyt szeretnének fektetni a településükön, illetve annak környékén fellelhető hagyományok gyűjtésére és ápolására, mert azt látták, hogy ez Pásztón, illetve környékén is működik, közösséggé kovácsolja a kistelepülések lakosságát, így ezt a modellt adaptálva náluk is javulás érhető el ezen a területen.

Szolnok és Kiskunfélegyháza – 2019.

Projektünk során 5. tanulmányutunk Szolnokra vezetett. A tanulmányút során a VOKE Csomóponti Művelődési Központba látogattunk el, ahol Balázsiné Gődér Ágnes, a VOKE Csomóponti Művelődési Központ intézményvezetője fogadott.

Tanulmányutunk célja volt, hogy tapasztalatokat és jó gyakorlatokat gyűjtsünk a hagyományőrzés, hagyományok ápolása terén, valamint a művelődési házba tett látogatásunk alkalmával azonosítsuk az infrastrukturális problémákat és az esetleges megoldásokat.

Megvizsgáltuk a művelődési ház munkafolyamatait, a háttérben dolgozó munkatársak munkaközi kapcsolatrendszerét és azok eredményét a célcsoportok által igénybe vett szolgáltatásokra nézve. Továbbá vizsgáltuk, hogy az egymásra épülő és egymást kiegészítő szakmai tevékenységek (programtervezés, műszaki ügyelet, közönségszervezés, marketing, dokumentálás) hogyan tudják globalizáltan működtetni az intézményt úgy, hogy a célcsoportok mindegyikének lehetőséget tudjanak teremteni a szolgáltatások igénybe vételére.

A művelődési ház épülete kiváló példája a közművelődési intézményrendszerben fennálló infrastrukturális problémáknak. Az épület 3 szintes, nincs akadálymentesítve, az épület télen kifűthetetlen, az éppen használt termekben kiegészítő fűtőberendezésekkel oldják meg a fűtést. A termek berendezése elavult, a berendezéseket kizárólag pályázati forrásokból tudják cserélni. Az intézményvezető elmondása szerint akadálymentesítés megoldására külső lift építését tervezik, ez érinti néhány terem átépítését, felújítását is. A fűtési gondok azonban ezzel sem oldódnak meg, viszont a művelődési házba való bejutás az idősebbek, mozgássérültek, valamint a babakocsival érkezők számára problémamentesebb, komfortosabb lesz.

A közel félezer négyzetméteres épületet 1977-ben adták át Vasutasnap tiszteletére, ami akkor rendkívül praktikusnak és modernnek számított. Az egyébként rendkívül jó beosztású házban legalább négy olyan terem található, ami klubhelyiségként vagy próbateremként is működhet, illetve összenyitva a folyosókkal a tavaszi és őszi

vasútmodell kiállítás fogadására is alkalmas. Működik benne egy picci könyvtár is, baba-mama klubbal kiegészítve.

A Művelődési Központban nagy gondot fordítanak a helyi közösségek fejlesztésére, a hátrányos helyzetűek szegregációjának csökkentésére. Egyik programjuk keretében a roma gasztronómiát ismertetik meg a közösségeikbe járó nem roma emberekkel. A hagyományosan cigány ételek közé tartozik a káposzta és a hús, gyakran a kettő együtt, vagyis a töltött káposzta, amit nem kenyérrel, hanem bodaggal ettek, vagy a cigánykáposzta.

A tanulmányúton résztvevők egyöntetű véleménye az volt, hogy nagyon jó gyakorlat a gasztronómián keresztül közelebb hozni egymáshoz a különböző társadalmi csoportokat.

Intézményvezető asszony bemutatta számunkra a közel másfél évszázada működő kórusukat is. A MÁV Járműjavító Férfikara az ország egyik legrégebbi kórusa. A kórus életben maradását segítette, hogy folyamatosan meg tudtak újulni. Szívhez szóló dallamok, klasszikus és modern darabok csendülnek fel repertoárjukban. A zene és a hagyomány köti össze a kórustagokat. Megszámlálhatatlan élmény, sikeres koncert és verseny fémjelzi közös tevékenységüket. Tanulmányutunk résztvevői közül többen is megjegyezték, hogy a kórusban éneklés milyen fegyelmet igényel, ugyanakkor hatalmas élményt jelent és nagyon jó közösségformáló hatása is van.

Szolnok után tanulmányutunk második napján Kiskunfélegyházára látogattunk, ahol azt néztük meg, hogy a helyi NépmesePont hogyan járul hozzá a helyi hagyományok megőrzéséhez, átörökítéséhez. Itt Tóth Gábor szociológus, néprajzkutató fogadta csoportunkat, aki a NépmesePont munkájának bemutatása mellett beszélt a népmesék társadalmi szerepéről és jelentőségéről is.

Ottjártunkkor több iskolás és óvodás csoport is megfordult programjaikon, ebből is látszik, hogy a NépmesePont hamar a helyiek életének része lett. A többfunkciós közösségi tereket változatos programokkal töltik meg, az idelátogatók pedig a mesés környezetnek köszönhetően komfortosabban érezhetik magukat.

A tanulmányúton szerzett tapasztalataink azt mutatják, hogy a hagyományok ápolása és a közösségépítés szinte kéz a kézben járnak, a közművelődés terén összefonódnak és egymást erősítő hatással bírnak. Ezt kiaknázandó, a közművelődésben a hátrányos helyzetűek életminőségének javítása érdekében olyan, a hagyományok ápolására irányuló közösségi programokat kell szervezni, melyek megmutatják a társadalomban rejlő, már-már feledésbe merült pozitív élet példákat, melyből erőt és tapasztalatot meríthetnek, életszemléletük formálása érdekében.

A tanulmányúton résztvevő szakemberek közül többen is tervezik a jövőben mesedélutánok, meseesték szervezését a NépmesePontban tapasztaltak alapján, nem csak gyerekeknek, hanem a felnőtt korosztálynak is, hisz a magyar népmesékben olyan tanulságok jelennek meg, mint a jóindulat és segítőkészség, szorgalom, hűség, becsületesség, igazmondás. Ezek ma is nagyon fontos értékek, ezáltal a sokszor reményvesztett, csalódott, elszegényedett embereknek segíthet a pozitív életszemléletének visszaállítása érdekében.

Nyíregyháza és környéke – Kisvárdá, Fényeslitke, 2019.

A tanulmányút célja Nyíregyháza mellett megismerni a Rétközben folyó kulturális munkát, betekintést kapni apró falvak és kisvárosok kulturális életébe, valamint annak vizsgálata, hogy a különböző

szektorok között milyen együttműködés valósul meg, hogyan valósul meg a helyi hagyományok megőrzése, átörökítése.

Tanulmányutunkat Fényeslitkén kezdtük, ahol Mártha Mihály Polgármester Úr fogadott bennünket. Elmondta, hogy a településen élénk közösségi élet folyik, a település lakossága összetartó. A település Kisvárdától mindössze néhány kilométerre található, ez a közelség előnyt jelent a községnek, hisz itt az ingatlanok alacsonyabb áron vásárolhatóak meg, illetve a falusi CSOK is igénybe vehető. Bízunk benne, hogy ez a településnek is újabb lendületet adhat, a lakosság számot esetlegesen sikerül növekvő pályára állítani. A község lakosai meglehetősen összetartóak, a betelepülőkre, nem mint „gyütt-ment”-re gondolnak, szeretnék, ha ők is minél előbb otthon éreznék magukat a faluban és kivennék részüket a közösségért való cselekvésből: rendszeresen a közösségi rendezvények, ünnepségek, koszorúzások. Az egyházak közösségépítő hatása a kis falvakra jellemzően itt is meghatározó. A civil szervezetek számára anyagi támogatást nyújtanak. A településen működő különböző típusú szervezetek szorosan együttműködnek egymással, megosztják egymással tapasztalataikat.

Ezt követően ellátogattunk a helyi általános iskolába, ahol az iskola kórusa a Kis Kata Zenekar Magyar vagyok c. dalával fogadott bennünket. Az intézmény vezetője elmondta, hogy nagyon fontosnak tartják már gyermekkorban a magyarság tudat elmélyítését tanítványaik esetében, valamint azt, hogy megismerjék a határon túli magyarok mindennapjait is. Ennek érdekében testvériskolai kapcsolatokat alakítottak ki több határon túli iskolával is, és minden évben részt vesznek a Határtalanul programban, ahová az iskola 7. évfolyamos diákjai utazhatnak el.

Kisvárdán Szivák Gábor fogadott bennünket, aki a Városi Könyvtár igazgatója. Előadásában bemutatta a város közművelődési tereit: Városi Könyvtár, a Kisvárdai Várszínház és Művészetek Háza. Ez utóbbi komplex művelődési otthoni és színházi feladatokat lát el. Fontos szerepet játszik a település művészeti és szakmai nevelésében, de számos klub, közösség számára is helyet és szakmai támogatást nyújtanak.

Tanulmányutunkat Nyíregyházán zártuk, ahol megnézhattük a tavaly még kialakítás alatt lévő NépmesePontot, bepillantást kaptunk programjaikba, az ott folyó operatív és szervezési munkába. A NépmesePont a működése során szorosan együttműködik nemcsak a helyi, hanem a megyei általános iskolákkal, óvodákkal is, szolgáltatásait bárki ingyenesen igénybe veheti.

A tanulmányúton tapasztaltakat az alábbiakban összegezhetjük: a közművelődési intézményhálózat mellett az oktatási, nevelési intézményeknek, az egyházaknak és az önkormányzatoknak is meghatározó szerepük van a hagyományok megőrzésében, átörökítésében, mely jellemzően a különböző intézménytípusok közötti összefogással valósul meg.

Határon túli partnereink szerint fontos a helyi közösségek fejlesztése annak érdekében, hogy a kulturális identitás, a hagyományok hosszú távon fennmaradjanak.

Balatonszemes – 2019.

Balatonszemesi tanulmányutunk során ismét a Latinovits Zoltán Művelődési Központ munkatársai vállalták a házigazda szerepét, ahol a kulturális vidékfejlesztés lehetőségéről, a határon túli magyar kultúráról nyílt alkalmunk bővebb ismereteket szerezni.

A program során megismertük a Balatonboglári Varga Béla Városi Kulturális Központ felújításának terveit, mely az intézmény számos korábbi infrastrukturális problémájára megoldást nyújt. A felújítást követően egy látogatóbarát, többfunkciós terekkel rendelkező intézmény áll majd a város lakossága, valamint a turisták rendelkezésére. A korszerű infrastruktúrának köszönhetően az intézmény vezetősége arra számít, hogy a helyi lakosság köréből is nő a látogatói létszámuk.

A kulturális vidékfejlesztés szempontjából is nagy jelentőségű az intézmény teljeskörű felújítása, mely hosszú távon esélykülönbséget mérséklő hatást is kifejt, mivel olyan kezdeményezések befogadására válik így alkalmassá a kulturális központ, mely a helyi lakosság életminőségét is javítani tudja.

A turizmus szempontjából fontos, hogy olyan élményalapú programokat szervezzenek, mely a szabadidő hasznos eltöltése mellett kompetencia fejlesztő hatással is bír. A kulturális központ a felújítást követően a Kultkikötő programjainak is helyt ad 2020-tól.

A kulturális vidékfejlesztés jegyében előadást hallhattunk a kulturális kerekasztalok működéséről is, melyeket elsősorban a hátrányos helyzetű térségek és rétegek kulturális esélyegyenlőségének biztosítása érdekében hoznak létre és működtetnek az önkormányzatok. Az előadáson elhangzottak alapján megállapíthatjuk, hogy a művelődési házak biztos helyszínt tudnak biztosítani a helyi közösségeknek, a közösségi kezdeményezések megvalósításához nagyrészt megfelelő technikai háttérrel rendelkeznek, a közművelődési szakemberek pedig akár mentorként is segíthetik egy-egy kezdeményezés megvalósítását. Fontos a kreativitás és innováció kibontakoztatása mellett a közösségépítés, a helyi értékek feltárása, valamint a helyi értékek képzése is.

Tanulmányutunk során vizsgáltuk a Latinovits Zoltán Művelődési Ház operatív működését, a helyi lakosság érdekében kifejtett hagyományőrző tevékenységét is.

Résztevőink számára bebizonyosodott, hogy a művelődési házak a közösségi kezdeményezések felkarolása mellett olyan értékalapú programokat szerveznek, mely minőségivé teszik az együtt töltött időt és közösségépítés áll a középpontjában.

Hollókő – 2019.

Utolsó tanulmányutunk Nógrád megyébe vezetett. Hollókő, az élő falu nagyon jó példája a kulturális vidékfejlesztésnek. A település az egyetlen magyar falu, mely szerepel az UNESCO Világörökség listáján.

Hollókőn azt vizsgáltuk, hogy a hagyományok megőrzése és átörökítése milyen hatással van a helyi közösségre. A falu életének és programjainak bemutatását követően arra a megállapításra jutottunk, hogy itt egy nagyon erős közösség éli mindennapjait. A hagyományőrzés nem csak mindennapi életük része, de egyben bevételi forrást is jelent számukra a különböző turisztikai programokon keresztül. Évente több ezer turista keresi fel a falut, hogy megcsodálja az épen maradt építészeti emlékeket, a különböző programokon népviseletbe öltözött embereket, gyerekeket és felnőtteket egyaránt. Ez pedig megélhetési lehetőséget biztosít az itt élőknek. Egy pozitív spirál indult el az elmúlt években, melynek hatására egyre több programot generálnak, így emelkedik az ide látogatók száma is. A kultúra és a turizmus ilyen irányú találkozására hátránykompenzációs szereppel bír a falusi életet választók körében.

Hollókő meglátogatását követően a Cserháti Romákért Közhasznú Egyesülethez látogattunk el Ecsegre. A két települést alig több, mint 10 km választja el egymástól a valóságban, mégis teljesen más falukép tárul elénk. Az egyesület munkáját Bottyán Katalin mutatta be tanulmányutunk résztvevői számára.

Az egyesület a keresztény értékrend alapján működik, célja a roma integráció kérdéseinek bemutatása, kutatása. Ennek érdekében felvállalta a magyarországi és a határainkon túl élő roma kultúra hagyományainak feltárását. Az egyesület ezen gyűjtési és kutatói munkájával hozzájárul a roma kultúra értékeinek terjesztéséhez, a már felkutatott kulturális hagyományok mellett a kulturális örökséget rendszerezi és feldolgozza. Munkájával népszerűsíteni szeretné a roma kultúrát a cigányság és nem cigányság körében. Az egyesület a roma fiatalok továbbtanulását felvilágosító munkával, információs, szervezeti, anyagi és egyéb úton is segíti. Ennek keretében tanoda létrehozását, működtetését támogatja, szervezi, elősegíti az érettségi vizsgára való felkészülést. A kulturális, a művészeti élet terén táncház létrehozását, működtetését támogatja, szervezi. Jelenleg egy Biztos Kezdet Gyerekház beindításán dolgoznak, melybe nem csak a gyerekeket, hanem szüleiket is várják. A gyermekházban baba-mama klubot, fejlesztő foglalkozásokat, ismeretterjesztő előadásokat is szerveznek, így közösségi térként is funkcionálnak.

Tanulmányutunk résztvevői a két nap alatt megismerkedhettek a palóc népi kultúrának a helyiek életében betöltött szerepével, valamint egy olyan roma egyesület munkájába is bepillanthattak, amely azért dolgozik a helyi roma lakosság körében, hogy a hátránynak számító roma tradíciókat felszámolja, míg a pozitívakat felerősíti.

Összegzés, ajánlások

Projektünk elmúlt 2 éve alatt számos helyszínen jártunk és többféle kulturális intézményt felkerestünk. A közművelődés széles spektrumát úgy érezzük lehetetlen még így is feldolgozni és megragadni, azonban igyekeztünk azt a hagyományörzés és a hagyományok átörökítése szempontjából megvizsgálni.

Ahogy kiadványunkból is kitűnik, a közművelődési intézmények számos önszerveződő közösségnek adnak helyet. Ezek a klubok, közösségek gyakorta képviselnek valamilyen amatőr művészeti mozgalmat. A korosztályt tekintve inkább a senior korcsoportból kerülnek ki és leginkább népművészeti vonalat képviselve néptánc csoportokat, dalköröket, népművészeti alkotóközösségeket képviselnek. Ezeknek fontos szerepe van az autentikus népi hagyományok megőrzésében és átörökítésében, az általuk létrehozott művészeti értékkel emelik egy-egy rendezvény színvonalát.

Fontos kiemelnünk, hogy egy-egy ilyen közösséghez való tartozás fontos életszínvonalbeli javulást is eredményez azáltal, hogy az egyén fontosnak és valahová tartozónak érzi magát, de az is előfordul, hogy olyan népi mesterséget sajátít el, mely később a megélhetését is szolgálja.

A közművelődés sajátos feladatrendszerén keresztül többes funkciót lát el, egymással párhuzamosan, melyek a következők:

- közösségfejlesztés
- élethosszig tartó tanulás szemléletének terjesztése és lehetőségének biztosítása
- hagyományok ápolása és átörökítése

Ezek a funkciók egymást erősítve járulnak hozzá társadalmi tőke megteremtéséhez, az életminőség javításához és az együttműködő társadalom kialakításához.

Szakmai ajánlasként számos fejlesztésre szoruló területet megjelölhetnénk, de amit a legfontosabbnak tartunk, az a közművelődési intézményhálózat infrastrukturális fejlesztése. Nem vitatjuk, történtek az elmúlt időszakban jelentős fejlesztések, de jó néhány intézmény mégis kimaradt. Ezeknél nemcsak az akadálymentesítés nem megoldott, hanem az épület is sok esetben lepusztult, kifűthetetlen, barátságtalan, a berendezés elavult. Szükség lenne többfunkciós terek kialakítására, eszköz park fejlesztésre, de sok esetben egy tisztasági festés is sokat segíthetne.

Az infrastrukturális fejlesztések mellett elengedhetetlen a szakemberek képzése, továbbképzése is. A művelődésszervező diplomának nincs rangja, elismertsége a mai világban más diplomákkal szemben. Nagyon sokan nem képzik magukat tovább a diploma megszerzését követően, ezért szükség lenne a hétéves továbbképzési terv visszaállítására és korszerű ismereteket nyújtó továbbképzésekre.

Az amatőr művészeti kezdeményezések felkarolása és befogadása fontos feladata a közművelődési intézményhálózatnak, épp ezért biztosítani kellene annak lehetőségét, hogy ezek a csoportok megfelelő felkészültségű szakmai vezető irányítása mellett képezhessék magukat.

Szükségesnek tartjuk a különböző szektorok közötti együttműködési készség fejlesztését is, hisz az együttműködő társadalom eléréséhez nem csak az azonos szervezeti típusok közötti együttműködés és hálózatosodás fontos, hanem a különböző szektorok közötti is. Így például az iskolai formális oktatást nagyon jól kiegészítheti és

erősítheti a közművelődés informális tevékenységrendszerét, különböző szakkörök, klubok, fejlesztő- vagy éppen tehetséggondozó foglalkozások keretében.

Irodalomjegyzék

Magyarország a XX. században, III. kötet

Kiss László: Gyémánttengelyen

Ágh Attila: Magyar Hozomány – Magyarország az EU csatlakozás küszöbén

Daubner-Horváth-Petró: Kultúra-gazdaságtani tanulmányok

Kovácsné Bíró Ágnes: Alkotó emberek

Halász Péter: A hagyomány szerepe a közművelődésben

Vargha Katalin: Folklor a magyar művelődéstörténetben

dr. Koncz Gábor: A közművelődés gazdasági kutatásának kérdései

Zongor Attila: Kultúra és az Európai Unió